

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet broj : S 1 1 K 002590 10 Kri

Datum: 29.08.2011.godine
28.09.2011.godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Zoran Božić , predsjednik vijeća
sudija Mira Smajlović
sudija Enida Hadžiomerović

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
SLAVKA LALOVIĆA

PRVOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:
Munib Halilović

Branilac optuženog:
Žiko Krunić

U IME BOSNE I HERCEGOVINE

Sud Bosne i Hercegovine u vijeću sastavljenom od sudija Zorana Božića, kao predsjednika vijeća, te sudija Mire Smajlović i Enide Hadžiomerović, kao članova vijeća, uz sudjelovanje stručnog saradnika Ilvane Hadžić, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Slavka Lalovića povodom optužnice Tužilaštva broj T 20 0 KTRZ 0000 608 10 od 30.09.2010. godine, djelimično potvrđene 07.10.2010. godine, a izmjenjene dana 09.06.2011. godine, kojom se optuženi tereti za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 31 KZBiH, nakon javno održanog glavnog pretresa sa kojeg je dijelom bila isključena javnost, dana 22.08.2011. godine je donio, a dana 29.08.2011. godine u prisutnosti optuženog Slavka Lalovića i njegovog branioca, advokata Žike Krunića, te tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Mirka Lečića, javno objavio slijedeću:

P R E S U D U

Optuženi:

SLAVKO LALOVIĆ, zv. Ustaša, sin Marinka i majke Cvije rođene Bogdanović, rođen 19.07.1959. godine u selu Vihovići, općina Kalinovik, adresa prebivališta ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., po zanimanju ugostiteljski radnik, oženjen, otac četvoro djece, služio vojni rok u bivšoj JNA, Struga, nema čin, vodi se u vojnoj evidenciji, nije odlikovan, lošeg imovnog stanja,

I

K R I V J E

Što je:

Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, u toku mjeseca jula i avgusta 1992. godine, na

području opštine Kalinovik, u svojstvu milicionera rezervnog sastava Stanice milicije u sastavu Stanice javne bezbjednosti Kalinovik, radeći na poslovima obezbjeđenja O.Š. „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, koja je služila kao zatvor za nezakonito zatvorene civile, uglavnom žene, djecu i manji broj muškaraca, postupao protivno odredbama člana 3. stav 1. tačke a) i c) člana 27. stav 1. i 2. Ženevske konvencije od 12.08.1948. godine o zaštiti žrtava građanskih lica za vrijeme rata i Dopunskih protokola uz Ženevske konvencije, tako što je,

1 . radeći na obezbjeđenju zatvora za nezakonito zatvorene civile u O.Š. „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, protivno svojoj obavezi da ne dozvoli ulazak nepozvanim vojnicima za koje je znao da prilikom ulaska vrše nasilje nad zatočenim civilima i protivno svojoj dužnosi da zaštititi povjerene mu civile, tačno neutvđenog dana krajem avgusta 1992. godine u večernjim časovima, dozvolio ulazak dvojici vojnika Vojske Republike Srpske (VRS) svjestan da će izvršiti nasilje prema zatvorenima, uključujući i silovanje, pa su ova dvojica vojnika u prostorijama na spratu škole silovali zatočenicu „S4“ uz prijetnju da nikome ne smije kazati za silovanje, jer će joj prvo stradati djeca, a onda ona;

2. u toku mjeseca avgusta 1992. godine, u tačno neutvđene dane, dok se nalazio na obezbjeđenju zatvora za nezakonito zatvorene civile u O.Š. „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, zlostavljao zatočene civile na način da je:

a) najmanje jednom uskratio vodu i upotrebu wc-a zatočenim civilima, tako što je onemogućio izlazak iz prostorije u kojoj su se nalazili, zakucavši eksere na ulazna vrata prostorije, pri tome govoreći im da mokre u ruku,

b) zastrašivao zatvorene civile tako što je držeći pištolj u ruci prijetio ubistvom djece među kojima i malodobnog sina svjedokinje „S1“ i ubistvom malodobne Voloder Elvise, dok ju je majka držala u naručju, ukoliko zatvorenici ne predaju sav novac i dragocjenosti

Dakle, Lalović Slavko kršeći pravila Međunarodnog prava za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, pomogao u silovanju, primjenjivao mjere zastraživanja i terora i nečovječno postupao,

Čime je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. Krivičnog Zakona Bosne i Hercegovine, i to:

- tačka e), u vezi sa članom 180 stav 1. i članom 31 KZ BiH, u odnosu na tačku 1. izreke presude,
- tačka c) u vezi sa članom 180 stav 1. KZ BiH, u odnosu na tačku 2.a)

izreke presude

- tačka e) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, u odnosu na tačku 2.b) izreke presude

Pa ga Sud za navedeno krivično djelo a uz primjenu citiranih zakonskih odredbi te odredbi člana 39., 42., 48., 49., i 50. KZ BiH,

OSUĐUJE NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 5 (PET) GODINA

Na osnovu člana 56. KZ BiH optuženom se u izrečenu kaznu zatvora ima uračunati vrijeme provedeno u pritvoru, i to od 18.05.2010. godine do 15.10.2010. godine, te od 29.08.2011. godine pa nadalje.

II

Na osnovu člana 284. stav 1. tačka a) ZKPBiH

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

Da je u toku mjeseca avgusta 1992. godine, tačno neutvrđenog dana, dok se nalazio na obezbjeđenju zatvora za nezakonito zatvorene civile u O.Š. "Miladin Radojević" u Kalinoviku, zlostavljao zatočene civile na način da je tri zatvorene žene, svjedokinju "P", Greljo Samiju i Greljo Naziru, prisilio da trčećim korakom prođu klizavom površinom mokrog hodnika prvg sprata zatvora u O.Š. "Miladin Radojević", zaprijetivši im da će onu koju stigne udariti kundakom puške, pa se oštećena svjedokinja "P", bježeći ispred njega u četvrtom mjesecu trudnoće okliznula i pala zadobivši povrede tijela i usljed bolova narednog dana nije mogla hodati,

čime bi počinio krivično djelo Ratni zločini protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog Zakona Bosne i Hercegovine

Na osnovu člana 188. stav 4. i člana 189. stav 1. ZKP-a BiH optuženi se u cjelosti oslobađa dužnosti naknade troškove krivičnog postupka, te isti padaju na teret sredstva budžeta ovog suda.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP-a BiH oštećeni se sa imovinskopравnim zahtjevom,

upućuju na parnicu.

OBRAZLOŽENJE

I. OPTUŽENJE

1. Tužilaštvo BiH je optužnicom broj T20 0 KTRZ 0000608 10 od 30.09.2010. godine optužilo Slavka Lalovića za počinjenje krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke e) i c) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 31. KZ BiH.
2. Sud je rješenjem broj S1 K 002590 10 Kro od 07.10.2010. godine optužnicu potvrdio u odnosu na tačke 1, 1c) i 3, dok je odbio u odnosu na tačke 1a), 1b), 1d) i 2.
3. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji održanog 02.11.2010. godine optuženi Slavko Lalović se izjasnio da nije kriv po potvrđenoj optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine, nakon čega je predmet dostavljen pretresnom vijeću.
4. Dana 09.06.2011. godine tužilac je dostavio Sudu izmijenjenu optužnicu protiv optuženog Slavka Lalovića, tako što je djelimično izmjenilo činjenični opis djela, kao i pravnu kvalifikaciju.
5. U činjeničnom opisu krivičnog djela optužnica je prvenstveno uređena na način da sadrži dvije tačke, tačku 1. i tačku 2. koja je razrađena na podtačke a), b) i c).
6. Tužilaštvo je izmjenilo predmetnu optužnicu zaključivši na osnovu dokaza izvedenih na glavnom pretresu da je došlo do izmjene činjeničnog opisa radnje izvršenja. Takođe, Tužilac je usmeno na ročištu ukazao da je u tački 1. izmjenjene optužnice, u dijelu redu 6 potrebno izbrisati riječ „neidentifikovanih“, s obzirom da se radi o grešci.
7. U odnosu na pravnu kvalifikaciju tužilac je naveo da je optuženi radnjama opisanim pod tačkom 1. izmjenjenje optužnice počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 31. KZ BiH, dok je radnjama opisanim pod tačkama 2a), 2b) i 2c) izmjenjene optužnice počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.
8. Glavni pretres u ovom predmetu je počeo 27.01.2011. godine čitanjem optužnice

Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0000608 10, te iznošenjem uvodnih riječi Tužilaštva i odbrane.

9. Iznoseći uvodne riječi tužilac je naveo da će optužba dokazati da je optuženi Slavko Lalović počinio radnje koje su navedene u potvrđenoj optužnici na način da je u svojstvu milicionara rezervnog sastava Stanice milicije u Kalinoviku, radeći na poslovima obezbjeđenja u Osnovnoj školi „Miladin Radojević“, koja je služila kao zatvor za nezakonito zatvorene civile, postupao suprotno odedbama člana 3. i člana 27. Ženevske konvencije iz 1949. godine.

10. Počinjene zločine opisane u optužnici kao i učešće optuženog u njima Tužilaštvo će dokazivati iskazima svjedoka koji su direktne ili indirektne žrtve zločina, iskazima svjedoka koji su poznavali optuženog, kao i iskazima svjedoka koji su učesnici konkretnog događaja, te materijalnim dokazima.

11. Na osnovu predloženih dokaza Tužilaštvo će dokazati da je optuženi znao da vojnici ulaze u školu i vrše nasilje nad zatočenim civilima. Takođe, na osnovu iskaza jednog broja svjedoka Tužilaštvo će dokazivati da je optuženi odlazio u unutrašnje prostorije škole gdje su bili zatočeni civili, te se izživljavao nad ženama. Tužilaštvo posebno ističe da će dokazati da je optuženi provodio nasilje nad civilima, koji nisu predstavljali nikakav vojni faktor čime bi se eventualno opravdalo takvo njegovo ponašanje.

12. U svojoj uvodnoj riječi branilac je istakao da odbrana neće osporavati neke događaje koji su se desili na području opštine Kalinovik, a time ni događaje koji su se desili u Osnovnoj školi zbog poštovanja prema žrtvama koje su prošle kroz taj objekat. Odbrana će dokazati sudu da optuženi nije poduzimao radnje koje su navedne u optužnici.

13. Svoje tvrdnje odbrana će dokazivati izvođenjem svojih dokaza kao i unakrsnim ispitivanjem svjedoka Tužilaštva. Odbrana će posebno pokušati rasvijetliti ulogu optuženog sa posebnim akcentom na činjenicu da nije svjesno poduzimao radnje za koje se tereti u po predmetnoj optužnici kao i činjenicu da za neke radnje koje mu se stavljaju na teret nije bio čak ni prisutan u momentu kad su se dešavale.

II. IZVEDENI DOKAZI

A. U TOKU DOKAZNOG POSTUPKA TUŽILAŠTVO JE IZVELO SLIJEDEĆE DOKAZE:

14. Tokom postupka, po prijedlogu Tužilaštva BiH, u svojstvu svjedoka su saslušani: Redžović Džemila zvana Zlata, Pervan Izeta, Rogoj Rukija, Duško Mandić, Kešo Sejda, Milan Lalović, Fadila Hatić, Đorem Obren, Tošović Radomir, te svjedoci sa mjerama

zaštite pseudonima "S-1", "S-2", "S-3", "S-4", "P" i "O".

15. Tužilaštvo je u toku dokaznog postupka uvelo sljedeće materijalne dokaze, sa rednim brojevima kako slijedi: (**T - 1**) zapisnik o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite pseudonima „S-1“ dat Tužilaštvu BiH dana 05.07.2010. godine; (**T - 2**) zapisnik o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite pseudonima „S-1“ dat Tužilaštvu BiH dana 12.07.2010. godine; (**T - 3**) zapisnik o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite pseudonima „S-3“ dat Tužilaštvu BiH dana 08.07.2010. godine; (**T - 4**) zapisnik o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite pseudonima „S-2“ dat Tužilaštvu BiH dana 05.07.2010. godine; (**T - 5**) zapisnik o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite pseudonima „P“ dat Tužilaštvu BiH dana 26.10.2010. godine; (**T - 6**) zapisnik o saslušanju svjedoka Milana Lalovića dat Tužilaštvu BiH 18.10.2007.godine; (**T - 7**) zapisnik o saslušanju svjedoka Milana Lalovića dat Tužilaštvu BiH 15.06.2010.godine; (**T- 8**) zapisnik o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite pseudonima „O“ dat Tužilaštvu BiH 29.10.2007.godine; (**T – 9**) Zapisnici / dva zapisnika/ o saslušanju osumnjičenog Lalović Slavka datih Tužilaštvu BiH dana 18.05.2010. godine, zapisnik sadrži i transkript o saslušanju osumnjičenog Lalović Slavka ; (**T – 10**) Zapisnik o saslušanju osumnjičenog Lalović Slavka dat Tužilaštvu BiH od 07.06.2010. godine ; (**T-11**) Dopis sudije za prethodni postupak Suda BiH upućen Tužilaštvu BiH u prilogu kojeg je molba osumnjičenog Slavka Lalovića da bude saslušan kao svjedok; (**T- 12**) Zapisnik Državne agencije za istrage i zaštitu broj 17-04/2-4-04-2-14/10 od 18.05.2010. godine o lišenje slobode osumnjičenog Lalović Slavke od 18.05.2010. godine; **T -13** Zapisnik broj 17-04/2-4-04-2-14/10 od 18.05.2010. godine o predaji lica lišene slobode nadležnom tuziocu od 18.05.2010. godine; (**T- 14**) Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti koju je donijelo Predsjedništvo R BiH 8. aprila 1992. godine, objavljena u Službenom listu R BiH broj 1/92; (**T- 15**) Odluka o proglašenju ratnog stanja koju je donijelo Predsjedništvo R BiH 20.juna 1992. godine, objavljena u Službenom listu R BiH broj 7/92; (**T- 16**) izvod iz Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 29.01.1990. godine; (**T- 17**) Naredba komadanta TG (taktičke grupe) Ratka Bundala o proglašenju ratnom zonom područje Kalinovika i Tmova od 11.06.1992. godine; (**T-18**) Izvještaj od 18.08.1992. godine o radu SJB Kalinovic za period od 1.04.1992. godine do 15.08.1992. godine (dokaz predložen i od strane odbrane pod oznakom O-5); (**T -19**) Akt stanice javne bezbjednosti Kalinovic od 11.06.1999. godine - spisak vojnih obaveznika koji su imali ratni raspored u SJB Kalinovic u periodu od 04.08.1991. godine do 30.06.1996. godine ; (**T – 20**) Spisak Ministarstva unutrašnjih poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec maj 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovic; (**T – 21**) Spisak Ministarstva unutrašnjih poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec juni 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovic, i spisak radnika rezervnog sastava milicije koji su izostavljeni sa spiska za lični dohodak za mjesec juni 1992. godine; (**T – 22**) Spisak Ministarstva unutrašnjih poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec juli 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovic; (**T - 23**) Spisak Ministarstva unutrašnjih

poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec avgust 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovik; (T – 24) Iskaz svjedoka Bjelica Novice dat braniocu Žiki Kruniću od 21.03.2011. godine (izjava u rukopisu i prepis izjave); (T – 25) nalaz i mišljenje vještaka Prim.dr Zorice Lazarević o duševnom zdravlju i procesnoj sposobnosti Slavka Lalovića i (T – 26) zapisnik o saslušanju Slavka Lalovića u svojstvu svjedoka dat Tuzilaštvu BiH u predmetu broj KTA-RZ-126/10 dana 01.07.2010. godine.

B. U TOKU DOKAZNOG POSTUPKA ODBRANA JE IZVELA SLIJEDEĆE DOKAZE

16. U svojstvu svjedoka po prijedlogu odbrane saslušani su: Bjelica Novica, Šupeta Jovo, Popović Vasa, Mandić Duško, Cerovina Dragan, Sladoje Branko, Grebović Amira i Kovač Zumra, a i optuženi Slavko Lalović je ispitan kao svjedok.

17. U toku glavnog pretresa, svoj nalaz i mišljenje u svojstvu vještaka odbrane dao je vještak Prof.dr. Mile Matijević. Dok je na okolnosti duševnog zdravlja i procesne sposobnosti optuženog ispitan vještak Prim.dr. Zorica Lazarević, koja je po naredbi Suda sačinila nalaz i mišljenje i dostavila ga Sudu.

18. Sud je izvršio uvid u slijedeće materijalne dokaze koje je izvela odbrana, (O – 1) Novinski članak nedeljnog magazina „Dani“ od 04.06.2010. godine; (O – 2) Zapisnik o saslušanju svjedoka Branka Sladoja dat Tuzilaštvu Bosne i Hercegovine dana 16.06.2010. godine; (O – 3) Zapisnik o saslušanju svjedoka Zumre Kovač dat Državnoj agenciji za istrage i zastitu dana 03.09.2007. godine; (O – 4) Nalaz i mišljenje vještaka prof. dr. Mileta Matijevića od 24.04.2011. godine; (O – 5) Izvještaj od 18.08.1992. godine o radu SJB Kalinovik za period od 1.04.1992. godine do 15.08.1992. godine (dokaz predložen i od strane Tužilaštva pod oznakom T-18); (O – 6) Akt CJB Istočno Sarajevo, Policijske stanice Kalinovik od 16.05.2011. godine, (O – 7) Akt KPZ Tuzla broj 03-11-5141/ 10 od 06.12.2010. godine, (O – 8) Zapisnik o saslušanju svjedoka Emine Čorbo dat Tužilaštvu BiH dana 05.06.2007. godine.

III. ZAVRŠNE RIJEČI

A. ZAVRŠNE RIJEČI TUŽILAŠTVA

19. Tužilaštvo je svoje završne riječi iznijelo dana 18.08.2011. godine u kojima je navelo da iskazi saslušanih svjedoka na glavnom pretresu, kao i predloženi dokazi objektivne prirode, predstavljaju dovoljno dokaza da je optuženi Lalović na način opisan u izmjenjenoj optužnici počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke e) i c) KZ BiH, u vezi sa članom. 180. stav 1 i članom 31. KZ BiH.

20. Tužilaštvo je detaljno analiziralo bitne elemente krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva sa osvrtom na Ženevsku konvenciju o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata iz 1949. godine.

21. Tužilaštvo je navelo da su lica koja su bila zatočena u školi lišena slobode nezakonito, da nisu bili naoružani, odnosno da su bili civili bez mogućnosti pružanja otpora, te time i zaštićeni Ženevskom konvencijom.

22. O postojanju ratnog stanja na području opštine Kalinovik, Tužilaštvo je nabrojalo dokaze materijalne prirode koji su uloženi u predmetni spis, prvenstveno odluku Predsjedništva R BiH o proglašenju ratnog stanja.

23. U pogledu statusa optuženog Lalovića u inkrimisanom periodu, tužilaštvo je navelo da iz izjava, kako svjedoka tako i samog optuženog, te iz spiskova za isplatu ličnog dohotka za rezervne radnike milicije SM Kalinovik, je utvđeno da je optuženi bio pripadnik Oružanih snaga Republike Sprske.

24. Da je dužnost stražara u osnovnoj školi " Miladin Radojević" obavljao optuženi Lalović potvrdili su saslušani svjedoci kao i sam optuženi. Tužilaštvo se posebno osvrnulo na propis koji je u tom periodu regulisao prava i dužnosti zaposlenih u MUP SR BiH, kao i na izjave svjedoka koji su govorili o sredstvima koje su stražari imali na raspolaganju u cilju zaštite civila zatočenih u školi.

25. Tužilaštvo navodi da optuženi Lalović nije nikada spriječavao ulazak nepozvanih vojnika u školu, odnosno nije tražio pomoć da se nepozvani vojnici odstrane, čime je svjesno i voljno prihvatio da učestvuje u radnjama koje mu se stavljaju na teret.

26. U pogledu tačke 1. izmjenjene optužnice, Tužilaštvo cijeneći iskaze saslušanih svjedoka, te iskaz Slavka Lalovića dat u svojstvu osumnjičenog, navodi da je optuženi Lalović znao za nasilje nad civilima, da je imao aktivnu ulogu prilikom uklanjanja tijela civila ubijenih u školi, da je učestvovao u odvođenju djevojaka iz škole koje se nisu vratile, da su u njegovom prisustvu zlostavljani mnogi zatočeni. Tužilaštvo je takođe navelo da je optuženi Lalović bio na straži u noći kada je oštećena "S-4" silovana, te da nije spriječio ulazak vojnika koji su u prostorijama škole izvršili silovanje oštećene, a koji zaključak Tužilaštvo temelji na iskazu svjedoka Milana Lalovića i na iskazu koji je optuženi dao u istrazi u svojstvu osumnjičenog, a iz čega proizilazi da je optuženi s umišljajem pomogao u izvršenju zločina iz tačke 1. predmetne optužnice.

27. U pogledu tačke 2a) izmjenjene optužnice, Tužilaštvo se pozvalo na iskaze svjedoka Džemile Redžović, Rogoj Rukije, Izete Pervan i dr., za koje Tužilaštvo smatra da su međusobno konzistentni i koji potvrđuju činjenicu da je optuženi Lalović zarobljenicima uskraćivao mogućnosti korištenja wc-a i vode, i da je to činio u svrhu izivljavanja nad njima.

28. O događajima iz tačke 2b) Tužilaštvo je navelo da je svjedokinja "P" svjedočila samouvjereno i vjerodostojno i da njen iskaz nije imao nedosljednosti. Iako se svjedoci navedeni i činjeničnom opisu ove tačke nisu saslušali, Tužilaštvo smatra da nema razloga iskazu svjedoku "P" ne pokloniti punu vjeru.

29. O događajima iz tačke 2c) predmetne optužnice, Tužilaštvo se poziva na iskaze svjedoka "S1" i "S2", koje su potvrdile prijetnje pištoljem od strane Slavka Lalovića upućene djeci. Iskazi svjedoka saslušanih na ove okolnosti nisu u potpunosti identični, kako to Tužilaštvo navodi, iz razloga prepljenog straha u kritičnom momentu.

30. Tužilaštvo se u svojim završim riječima osvrnulo i na nalaz i mišljenje prof dr. Mileta Matijevića čije je namjera, po mišljenju Tužilaštva, bila umanjiti ili eliminisati odgovornost optuženog Lalovića. Tužilaštvo, pozivajući na nedopustivost i neprofesionalnost pristupa vještaka, predlaže da se ovaj nalaz u potpunosti odbaci. U pogledu nalaza i mišljenja vještaka prim.dr. Zorice Lazarević, Tužilaštvo smatra da je dat u skladu sa pravilima nauke i struke i da nema razloga da isti Sud ne prihvati u potpunosti.

31. Tužilaštvo se ukratko izjasnilo i o dokazima koje je odbrana izložila u toku glavnog pretresa, navodeći da svjedoci nisu govorili o relevantnim stvarima, te da su pojedini više podržali optužbu nego odbranu optuženog.

32. U pogledu navoda odbrane da je optuženi svoj iskaz u svojstvu osumnjičenog dao pod pritiskom, Tužilaštvo smatra da su ti navodi odbrane samo pokušaj negiranja datog priznanja.

33. U pogledu otežavajućih i olakšavajućih okolnosti na strani optuženog Tužilaštvo je navelo da se radi o osobi relativno niskog intelektualnog nivoa, da je obavljao nisko rangiranu dužnost, ali da je u potpunosti mogao shvatiti značaj svog djela i upravljati svojim postupcima. U konačnici, Tužilaštvo je predložilo kaznu zatvora u okvirima propisane kazne za počinjeno krivično djelo

B. ZAVRŠNE RIJEČI ODBRANE

34. Branilac optuženog, u svojim završnim riječima, dana 18.08.2011. godine prvenstveno je naveo da odbrana ne spori zločine koji su se desili na području opštine Kalinovik i da suosjećaju sa žrtvama tragičnih događaja, ali da optuženi nije kriv za ta dešavanja, te da su pravi krivci tih zlodjela na slobodi, van teritorije Bosne i Hercegovine.

35. Odbrana smatra da Tužilaštvo u optužnici nije navelo konkretne članove Ženevske konvencije niti pratećeg protokola, da optužba nije navela nijedan dokaz na okolnosti postojanja rata na području Bosne i Hercegovine, kao osnovnog elementa krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret.

36. Pozivajući se na presudu žalbenog vijeća u predmetu Čelebić (par- 458.), odbrana ukazuje na primjenu principa in dubio pro reo, smatrajući sa vijeće može donijeti odluku o krivnji optuženog samo ako je utvrđenje krivice jedini razuman zaključak koji se može donijeti na osnovu izvedenih dokaza.

37. Odbrana Slavka Lalovića je mišljenja da se prema optuženom treba primjeniti KZ SFRJ s obzirom da se na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja djela. Takođe, KZ SFRJ, u odnosu na zapriječenu kaznu za nevedeno krivično djelo je zakon blaži po učinioca, što je još jedan argument za primjenu KZ SFRJ.

38. Odbrana je dalje navela da Tužilac nije opisao u čemu se sastojao doprinos Slavka Lalovića u počinjenju tuđeg djela, niti njegovu namjeru da počini tuđe djelo. Odbrana je navela da optuženi Slavko Lalović nije bio stučan za obavljanje poslova obezbjeđenja, za koje je nasilno mobilisan, da nikada nije bio vođa smjene u obezbjeđenju škole, da nije dužio motorolu kao sredstvo veze sa stanicom policije, da nije imao nikakve ovlasti.

39. Branilac je takođe naveo da su izjave koje je optuženi Lalović dao u svojstvu osumnjičenog date pod pritiskom tadašnjeg branioca.

40. Nadalje, odbana navodi povredu prava na odbranu prilikom saslušanja svjedoka Tužilaštva, u smislu da su isti ispitivani na okolnosti koje nisu obuhvaćena potvrđenom optužnicom.

41. U pogledu radnje iz tačke 1. optužnice, odbrana navodi da je optuženi za silovanje oštećene "S4" čuo od drugih stražara, te da nije bio na straži u noći kada se silovanje desilo. Takođe, odbrana navodi da se iz iskaza svjedoka može zaključiti da su u školu neovlašteno ulazili pripadnici paravojske i da ih je bilo nemoguće spriječiti što proizilazi i iz iskaza svjedoka Duška Mandića, za kojeg odbrana smatra da je bio najodlučniji od stražara. Nadalje, odbana se poziva i na iskaz same oštećene "S4" da u noći kada je silovana nije vidjela optuženog Slavka Lalovića u školi. U pogledu iskaza svjedoka Milana Lalovića, odbrana navodi da je isti iskaz iznuđen od strane Tužilaštva, te mu ne bi trebalo pokloniti vjeru.

42. U pogledu tačke 2a) izmjenjene optužnice, odbrana je navela da je optuženi jeste u jednom navratu po naredbi vođe smjene samo tkz. "rajberom" zatvorio vrata, a ne zakucao ekserima kako to Tužilaštvo tvrdi, i da je radnju poduzeo u cilju spriječavanja civila da vide odnošenje tijela ubijenih iz škole.

43. U odnosu na tačku 2b) optužnice, odbrana napominje da se tužilac rukovodio samo iskazom svjedokinje "P", čije svjedočenje na glavnom pretresu je nedosljedno sa izjavom koju je svjedokinja dala u istrazi, s obzirom da svjedokinja neke bitne događaje ne spominje u istrazi, a spominje ih u direktnom ispitivanju. Takođe, odbrani je nejasno iz

kojeg razloga tužilac nije saslušao svjedoke koji se spominju u ovoj tački optužnice.

44. U odnosu na tačku 2c) optužnice odbrana navodi da je tužilac oslonio na nekredibilne svjedoke. Odbrana se poziva na iskaz koji je svjedokinja "S1" dala u istrazi 05.07.2010. godine u kojoj nije spominjala radnju opisanu u ovoj tački optužnice, i da isti događaj opisuje u izjavi koju daje tek kasnije, dana 12.07.2010. godine. Odbrani je nejasno kako je moguće da "S1", u ovom slučaju majka djeteta kojem je prijećeno od strane optuženog, ne spomene maltretiranje svog djeteta bez obzira što o tome nije pitana na zapisnik od 05.07.2010. godine. Odbrana zaključuje da je tužilaštvo iskonstuisalo optužbu nakon saslušanja svjedokinje "S2" koja je u svojoj izjavi u istrazi spomenula maltetiranje djece. Odbrana se pozvala na akt SJB Kalinovik kao dokaz da optuženi Lalović nije posjedovao pištolj.

45. Odbrana smatra da Tužilaštvo nije dostavilo uvjerljive dokaze na osnovu kojih bi sud mogao zaključiti van razumne sumnje da je optuženi počinio djela za koja se tereti, te predlaže da se isti oslobodi od optužbe.

IV. PROCESNE ODLUKE

A. MJERE ZAŠTITE ZA SVJEDOKE

46. Polazeći od prijedloga Tužilaštva BiH broj:T20 0 KTRZ 0000 145 07 od 27.08.2010. godine sudija za prethodni postupak ovoga suda je donio rješenje broj X-KRN-08/618 od 02.09.2010. godine kojim se za svjedoke „S-1“, „S-2“, „S-3“ i „S-4“ lični podaci proglašavaju povjerljivim i svjedocima se određuju pseudonimi. Takođe, rješenjem Suda broj X-KRN-08/618 od 24.09.2010. godine lični podaci za svjedoke „P“ i „O“ se takođe proglašavaju povjerljivim i istima se dodijeljuju pseudonimi. Odluke o mjerama zaštite za svjedoke su donesene nakon uvida u zapisnike o saslušanju svjedoka iz kojih proizilazi da isti spadaju u kategoriju ugroženih svjedoka.

47. Takođe, sud je zaključio da nepobitno proizilazi postojanje razumnog osnova za bojazan da bi lična sigurnost svjedoka ili sigurnost njihovih porodica bila dovedena u opasnost, koja opasnost bi vjerovatno proistekla kao posljedica njihovog svjedočenja, zbog čega je u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, ovim svjedocima odredio mjere zaštite. Tokom ispitivanja svjedoka „S-1“, „S-2“ i „S-3“, na glavnom pretresu isti su svjedočili u sudnici uz mjeru zabrane objavljivanja fotografije svjedoka u sredstvima javnog informisanja.

48. Vijeće je, na ročištu održanom 12.05.2011. godine, prihvatilo prijedlog Tužilaštva, odnosno samog svjedoka, za dodjelu dodatnih mjera zaštite koje se sastoje u svjedočenju iz druge prostorije sa izmjenjenom slikom, uz zabranu objavljivanja fotografija i lika

svjedoka u javnost, kao i isključenju video striminga. Obrazlažući svoju odluku, Vijeće je zaključilo da postoji očigledna opasnost, imajući u vidu okolnosti na koje svjedokinja svjedoči, za ličnu sigurnost ove svjedokinje i sigurnost njene porodice ukoliko bi ista svjedočila bez dodatnih mjera zaštite, te je u skladu sa članom 13. Zakona o zaštiti svjedoka odredilo konkretne mjere zaštite.

49. Prilikom donošenja odluke o dodjeljivanju dodatnih mjera zaštite svjedoku "S-4" vijeće je naročito imalo u vidu činjenicu da odbrana nije izrazila protivljenje da se dodijele dodatne mjere zaštite. U toku cijelog postupka, Sud je vodio računa o zaštiti identiteta svjedoka sa dodjeljenim mjerama zaštite na način što se na glavnom pretresu kao i u presudi ne spominju puna imena i prezimena ovih svjedoka, nego njima dodjeljeni pseudonimi, dok se potpuni podaci o navedenim svjedocima nalaze u spisu, koji je takođe pod posebnom zaštitom.

B. NAČIN ISPITIVANJA SVJEDOKA - PRIGOVOR BRANIoca NA OKOLNOSTI ISPITIVANJA SVJEDOKA

50. Tokom izvođenja dokaza optužbe, odnosno prilikom ispitivanja svjedoka Tužilaštva, odbrana je isticala prigovor na način ispitivanja svjedoka, s obzirom da su, po mišljenju branioca, ispitivani na okolnosti iz tačaka optužnice koje nisu potvrđene.

51. U svom odgovoru tužilac je naveo da se svjedoci ne ispituju na okolnosti odbijenih tačaka optužnice nego se pitanjima koja obuhvataju širi kontekst događaja za koje se optuženi tereti dokazuje njegovo znanje o događajima u osnovnoj školi gdje je on obavljao poslove stražara, a koja okolnost je obuhvaćena tačkom 1. optužnice.

52. Sud je odbio prigovor branioca s obzirom da je tužilac prilikom direktnog ispitivanja svjedoka postupao u skladu sa članom 86. ZKP BiH, dok je predsjednik vijeća kontrolisao način ispitivanja svjedoka vodeći računa da ispitivanje svjedoka bude efikasno za utvrđivanje istine. Upravo zbog tih razloga predsjednik vijeća je odbijao prigovore branioca te dozvoljavao tužiocu da efikasno ispituje svjedoke i u situacijama kada su postavljana direktna pitanja koja su se odnosila na širi kontekst događaja izvan konkretnih tačaka u optužnici.

C. ODLUKA O IZMJENI REDOSLJEDA IZVOĐENJA DOKAZA NA GLAVNOM PRETRESU

53. Dana 24.03.2011. godine na ročištu za glavni pretres ulaganjem materijalnih dokaza okončano je izvođenje dokaza Tužilaštva, koji su navedeni u optužnom aktu. Tužilaštvo je međutim tom prilikom izjavilo da i dalje ostaje kod prijedloga da se u svojstvu svjedoka pozove i sasluša svjedok "S4", ali da iz objektivnih razloga (nalazi se u inostranstvu) nije u mogućnosti da pristupi pred Sud do maja mjeseca 2011. godine.

54. Slijedom navednog, vijeće je na nastavku glavnog pretresa, održanog

14.04.2011. godine, odlučilo napraviti izmjenu u redosljedu izvođenja dokaza. Kako je bilo potrebno određeno vrijeme za stvaranje uslova za dolaska svjedoka "S4", vijeće je zaključilo da su ispunjeni uslovi iz člana 261. stav 2 ZKP BiH, jer je ovakvo odstupanje u interesu pravde, a i izbjeglo bi nepotrebno odlaganje izvođenja dokaza odbrane, o čemu su se optuženi i njegov branilac saglasili. Odbrani je takođe odobreno dovoljno vremena u pogledu pripreme za izvođenje njihovih dokaza.

D. IZUZEĆE ČLANA PRETRESNOG VIJEĆA

55. Na ročištu zakazanom za otvaranje glavnog pretresa dana 13.01.2011. godine branilac optuženog, advokat Žiko Krunić, podnio je zahtjev za izuzeće člana vijeća, sudije Mire Smajlović, a na osnovu odredbe iz člana 29. tačka f) ZKP BiH, zbog postojanja okolnosti koje izazivaju razumnu sumnju u njenu nepristrasnost, navodeći da je bila član pretresnog vijeća u predmetu Ratko Bundalo i dr., protiv kojih se vodio postupak u vezi istih događaja za koje se tereti i optuženi Slavko Lalović, smještenih na područje opštine Kalinovik, tačnije u prostorijama osnovne škole "Miladin Radojević".

56. Odbrana je i pisanim podneskom dopunila zahtjev navodeći da je sudija Smajlović, kao član vijeća u predmetu Bundalo i dr. bila u situaciji da čuje iskaze brojnih svjedoka koji su teretili i optuženog Lalovića, a imajući u vidu činjenicu da je optuženi Neđo Zeljaja, u svojstvu komandira SJB Kalinovik, prvostepenom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, odbrana smatra da je sudija Smajlović već formirala mišljenje o krivici svih pripadnika SJB Kalinovik, pa tako i optuženog Lalovića koji je u inkriminisano vrijeme obavljao dužnost rezervnog milicionera SJB Kalinovik.

57. U izjašnjenju sudije Smajlović, navodi se da su tvrdnje branioca neargumentovane, s obzirom da član vijeća ničim nije pokazao svoju subjektivnu ili objektivnu pristrasnost. Takođe, u izjašnjenju ukazano je i na odredbe člana 281. stav 1. ZKP BiH, koji propisuje da Sud zasniva presudu samo na osnovu dokaza iznesenih na glavnom pretresu.

58. Članom 30. stav 2. ZKP BiH propisano je da se zahtjev za izuzeće može podnijeti do početka glavnog pretresa, a ako se za razlog za izuzeće iz člana 29. tačke a) do e) saznalo kasnije, zahtjev se podnosi odmah po saznanju. Članom 32. stav 1. ZKP BiH propisano je da o zahtjevu za izuzeće odlučuje Opća sjednica Suda, dok je u stavu 3. istog člana propisano da protiv rješenja kojim se usvaja ili odbija zahtjev za izuzeće, žalba nije dopuštena.

59. U skladu sa navednim, o zahtjevu za izuzeće člana vijeća Opća sjednica Suda BiH odlučila je rješenjem broj Su-10-24/11 od 19.01.2011. godine na način da je odbijen kao neosnovan zahtjev branioca za izuzeće člana pretresnog vijeća, sudije Mire Smajlović u krivičnom predmetu protiv optuženog Slavka Lalovića.

60. U obrazloženju odluke Opće sjednice navedeno je da okolnost da je

sudija Smajlović bila član pretresnog vijeća u predmetu Bundalo i dr., kao i da je učestvovala u donošenju osuđujuće prvostepene presude, ne predstavljaju realan i opravdan osnov za bojazan i sumnju u pristrasnost sudije.

61. Takođe, lično osjećanje stranaka u pogledu postojanja pristrasnosti nije odlučujuće već je potrebno postojanje opravdanog osnova za sumnju. Sam zahtjev branioca za izuzeće nije pružio nikakve argumente koji bi ukazivali na subjektivnu ili objektivnu pristrasnost sudije Smajlović. Time je po ocjeni Opće sjedice utvrđeni da nisu ispunjenje zakonske pretpostavke za izuzeće člana vijeća po osnovu člana 29. stav f) ZKP BiH.

E. ODLUKA O ISKLJUČENJU JAVNOSTI

62. Vijeće je isključilo javnost sa dijela glavnog pretresa u skladu sa članom 235. ZKP BiH i to 12.05.2011. godine, dok se raspravljalo o dodatnim mjerama zaštite za svjedoka „S4” (svjedočenje iz posebne prostorije uz distorziju slike). Na ročištu koje je bilo zatvoreno za javnost svjedok je od strane vijeća saslušan na okolnosti prijedloga Tužilaštva za dodatnim mjerama zaštite. Takođe, Vijeće je upoznalo javnost za razlozima zbog kojih je isključena javnost u tom dijelu ročišta.

F. IZMJENJENA OPTUŽNICA TUŽILAŠTVA

63. Dana 09.06.2011. godine Tužilaštvo je Sudu dostavilo izmijenjenu optužnicu broj T 20 0 KTRZ 0000 608 10. Izjašnjavajući se o izmijenjenoj optužnici odbrana optuženog Slavka Lalović je izjavila da izmijenjena optužnica predstavlja proširenje optužbe, jer predstavlja nove i teže optužbe zbog čega bi se se ista trebala dostaviti na postupak potvrđivanja, a glavni pretres nastaviti po ranije potvrđenoj optužnici.

64. Odbrana posebno ukazuje na činjenicu da je Tužilaštvo promijenilo pravnu kvalifikaciju djela na način da je dodalo još jednu pravnu kvalifikaciju.

65. Naime, po izmijenjenoj optužnici optuženom se na teret stavlja da je radnjama opisanim u tački 1. počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173 stav 1. tačka e) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. i u vezi sa članom 31. KZ BiH, dok je radnjama opisanim u tački 2, i podtačkama a), b) i c) izmijenjene optužnice optuženom stavljanu na teret da je počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

66. Navedna izmjena u pravnoj kvalifikaciji djela za odbranu predstavlja proširenje optužbe na teže za optuženog.

67. Tužilaštvo BiH je podnijelo izmijenjenu optužnicu u skladu sa odredbom iz člana

275. ZKP BiH, budući da je tužilac ocjenio da izvedeni dokazi ukazuju da se izmjenilo činjenično stanje izneseno u optužnici, te se u skladu sa članom 275.ZKP BiH ne vrši potvrđivanje takve optužnice.

68. Naime, preciziranje i konkretizacija pojedinih činjeničnih navoda u optužnici nije proširenje optužnice u obimu koje bi zahtjevalo njeno potvrđivanje, kako to navodi odbrana u svom izjašnjenju.

69. Što se tiče pravne kvalifikacije djela, odredbama člana 280. ZKP BiH regulisana je vezanost presude za optužnicu pa je slijedom toga u stavu 2. navedenog člana navedeno da Sud nije vezan za prijedlog Tužioca u pogledu pravne kvalifikacije djela.

70. Cijeneći navedeni prijedlog odbrane, te ispitujući subjektivni i objektivni identitet prvobitne optužnice od 30.09.2010. godine i izmjenjene optužnice od 09.06.2011. godine, Vijeće je zaključilo da nisu ispunjeni uslovi za potvrđivanje izmjenjene optužnice od 09.06.2011. godine.

71. Naime, kako je navedno u komentaru člana 280. ZKP BiH, izmjenjena optužnica, predstavlja potpuno novi optužni akt samo u slučaju novog činjeničnog opisa i novog zakonskog naziva krivičnog djela u kom slučaju bi se izmjenjena optužnica trebala dostaviti na potvrđivanje, a glavni pretres nastaviti po ranijoj optužnici.

72. Kako je u konkretnom slučaju subjektivni i objektivni identitet optužnice je ostao nepromjenjen, zaključak je Vijeća, da se ne radi o novom optužnom aktu, već samo o izmjeni pravne ocjene činjenica i okolnosti iz prvobitne optužnice.

73. Shodno navedenom, Vijeće je ocjenilo da u konkretnom slučaju nisu ispunjeni uslovi koji bi ukazivali da se radi o novom optužnom aktu, podobnom za postupak potvrđivanja.

74. Takođe, što se tiče pravne ocjene djela, zakon ne veže Sud za stav tužioca u tom pogledu, iz razloga što Sud mora poznavati pravnu normu sadržanu u pravnim propisima i primijeniti je na konkretnu krivičnu stvar (*iura novit curia*), pa stoga pravna kvalifikacija djela koju je Tužilaštvo navelo kako u prvobitnoj optužnici od 30.9.2010. godine tako i izmjenjenom optužnicom od 09.06.2011, nije bila obavezujuća za sud.

G. PONOVI POČETAK GLAVNOG PRETRESA ZBOG PROTEKA ROKA OD 30 DANA

75. Dana 30.06.2011. godine okončan je dokazni postupak te završne riječi Tužilaštva i obrane zakazane za dan 18.08.2011. godine. Tom prilikom su stranke i branilac dali saglasnost da se neće isticati prigovor proteka roka od 30 dana za održavanje glavnog pretresa. Na ročištu održanom 18.08.2011. godine, branilac optuženog, advokat Žiko Krunić je povukao prvobitnu saglasnost datu na ročištu 30.06.2011. godine, te je vijeće u

skladu sa odredbom člana 251. stav 2. ZKP ponovo otvorio glavni pretres. Vijeće je u skladu sa pomenutom odredbom, a uz saglasnost stranaka i branioca optuženog, odlučilo da se svjedoci i vještaci saslušani na ranijem glavnom pretresu ne saslušavaju ponovo, već da se koriste iskazi svjedoka i vještaka datih na ranijem glavnom pretresu.

H. IZUZETAK OD NEPOSREDNOG IZVOĐENJA DOKAZA

76. Po prijedlogu odbrane, Sud je u skladu sa članom 273. stav 2 ZKP BiH odlučio prihvatiti zapisnik o saslušanju svjedoka Emine Čorbo dat Tužilaštvu BiH dana 05.06.2007. godine (dokaz oznake O – 8) iako isti svjedok nije neposredno saslušan na glavnom pretresu. S obzirom da se radilo o prijedlogu odbrane, Sud je prije odluke zatražio izjašnjenje tužioca koji se nije protivio ovom načinu izvođenja dokaza. Kako navedeni član 273. stav 1. ZKP BiH propisuje „ Zapisnici o iskazima datih u strazi mogu se po odluci sudije ili vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dokazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka“, sud je prilikom odluke o prihvatanju ovog dokaza cijenio okolnost da se navedeni svjedok ne nalazi na teritoriji Bosne i Hercegovine, da sa svjedokom ni Tužilaštvo ne može ostvariti kontakt, i da pozivanje ili eventualno privođenje svjedoka na glavni pretres u cilju neposrednog saslušanja se ne može ostvariti zbog činjenice da svjedok živi u inostranstvu, čime su se po ocjeni ovog vijeća stekli uslovi za ulaganja dokaza na ovaj način.

I. ODBIJANJE PRIJEDLOGA ODBRANE ZA DOPUNOM NEUROPSIHIJATRIJSKOG VJEŠTAČENJA OPTUŽENOG SLAVKA LALOVIĆA

77. Vještak prim. dr. Zorica Lazarević je po naredbi Suda broj S 1 1 K 002590 10 Kri od 31.01.2011. godine izradila i sudu dostavila nalaz i mišljenje o duševnom zdravlju i procesnoj sposobnosti optuženog Slavka Lalovića. Na glavnom pretresu održanom 28.04.2011. godine, vještak je usmeno izložila svoj nalaz i mišljenje, te bila ispitana po pravilima direktnog i unakrsnog ispitivanja. Nalaz i mišljenje vještaka je uložen u dokazni materijal kao dokaz optužbe i nosi oznaku T- 25.

78. Odbrana optuženog je nakon uvrštanja nalaza i mišljenje u predmetni spis, predložila vijeću da se izvrši dopuna vještačenja po drugom vještaku koji će nakon izvršenog dijagnostičkog snimanja glave optuženog Lalovića, dati svoj nalaz i mišljenje u cilju utvrđivanja pune istine o zdravlju optuženog.

79. Sud je 12.05.2011. godine, a nakon saslušanja tužioca, donio odluku da se prijedlog odbrane odbija. Naime, vještak prim. dr. Lazarević je u svom nalazu detaljno odgovorila na sva pitanja koja su bila data u naredbi za vještačenje, a na glavnom pretresu nalaz i mišljenje dala u skladu sa pravilima struke, profesionalno i nepristrasno, te joj sud u potpunosti poklonio vjeru. Na sva pitanja koja su bila potrebna vijeću u cilju utvrđivanja

duševnog zdravlja i procesne sposobnosti optuženog, vještačenjem je dobijen odgovor. Vještak je prilikom pregleda ispitanika, imala uvida u svu raspoloživu medicinsku dokumentaciju, te je obavila intervju sa optuženim. Sve navedeno je sud cijenio kao potpuni, profesionalni i predani pristup utvrđivanju zdravstvenog stanja optuženog.

80. Odobravanje dopunskog vještačenja bi nepotrebno odugovlačilo postupak, a ne bi doprijetilo razrješenju stvari, s obzirom da je predmet vještačenja u potpunosti riješen nalazom vještaka prim. dr. Zorice Lazarević, s toga je vijeće odbilo prijedlog odbrane.

V. PRIMJENJIVO PRAVO - PRIMJENA KRIVIČNOG ZAKONA BOSNE I HERCEGOVINE

81. U vrijeme počinjenja krivičnog djela (1992. godina.) na snazi je bio Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ). Nakon proglašenja nezavisnosti, Krivični zakon SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22.05.1992. godine preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine (uz manje izmjene), a stupio je na snagu danom objavljivanja. Novi Krivični zakon Bosne i Hercegovine (KZ BiH) stupio je na snagu dana 01.03.2003. godine.

82. Ratni zločin protiv civilnog stanovništva je bio regulisan u članu 142. KZ SFRJ, te je zapriječena kazna bila najmanje 5 godina zatvora ili smrtna kazna. KZ BiH reguliše ratne zločine protiv civilnog stanovništva u članu 173. a za koje je zapriječena kazna zatvora od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

83. Prilikom utvrđivanja koji materijalni zakon se ima primijeniti na počinioca, vijeće se prvenstveno rukovodilo principom zakonitosti iz člana 3. KZ BiH, kojim je propisano da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna.

84. Princip zakonitosti propisan je i odredbom člana 7. stav 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLP), a koja konvencija, na temelju odredbe člana 2. stav 2. Ustava Bosne i Hercegovine ima direktnu primjenu i primat nad drugim zakonima u Bosni i Hercegovini.

85. Nadalje, odredbom člana 4. KZ BiH, propisano je da se na učinitelja krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme njegovog učinjenja. Radnje koje se optuženom Laloviću stavljaju na teret počinjene su 1992. godine, kada je u Bosni i Hercegovini na snazi bio Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), kao preuzeti zakon.

86. Stoga, a rukovođen principom vremenskog važenja krivičnog zakona, koji propisuje

član 4. KZ BiH, Sud bi trebao primjeniti KZ SFRJ na konkretna krivična djela. Međutim, prilikom odlučivanja o primjeni materijalnog prava posebno se ima cijeliti i odredba člana 4. stav 2. KZ BiH, koja propisuje: „Ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primjenit će se zakon koji je blaži za učinitelja.“

87. Kako je u Bosni i Hercegovini, 2003. godine, stupio na snagu novi krivični zakon, KZ BiH, za odluku koji zakon će se primjeniti na počinioca krivičnog djela, potrebno je izvršiti komparaciju relevantnih odredaba ranijeg zakona (KZ SFRJ) i novog zakona (KZ BiH), te utvrditi primjena kojeg zakona je blaža za počinioca.

88. Član 143. KZ SFRJ za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, propisivao je zapriječenu kazna zatvora od 5 godina ili smrtnu kazna. S druge strane, za isto krivično djelo, zapriječena kazna, prema odredbama člana 173. KZ BiH je kazna od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

89. Imajući u vidu propisane kazne za ovo krivično djelo, moglo bi se zaključiti da je posmatrajući minimum zapriječene kazne zatvora, blaži bi bio KZ SFRJ, dok je sa aspekta maksimuma zapriječene kazne, blaži KZ BiH.

90. Međutim činjenica da bi, u slučaju primjene KZ SFRJ na optuženog, istom bilo moguće izreći smrtnu kaznu za predmetno krivično djelo, dok bi u slučaju primjene KZ BiH, maksimalna kazna bila kazna dugotrajnog zatvora, koja je nesumnjivo blaža, bila je opredjeljujuća za ovo vijeće prilikom donošenja odluke da je u konkretnom slučaju, blaži zakon KZ BiH, te se on ima i primjeniti na počinioca.

91. Ovakav stav potvrđen je dosadašnjom praksom Suda BiH kao i Odlukom Ustavnog Suda BiH u predmetu Abduladhim Maktouf gdje je zaključeno: “ 68. Koncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cilja koji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona. (69). U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela.”

92. Iz svega naprijed navedenog, Vijeće zaključuje da je u konkretnom slučaju potrebno i opravdano primjeniti KZ BiH

VI. OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA

93. Ocjenom svih provedenih dokaza, kako pojedinačno tako i dovedenih u njihovu

međusobnu vezu, sud je ispitao činjenični supstrat optužbe, koji se odnosi na postojanje kumulativno postavljenih elementa krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. KZ BiH

94. Prema izmjenjenoj optužnici optuženi Slavko Lalović se tereti za počinjenje krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) KZ BiH, čije odredbe glase:

„Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

c) ubijanje, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), **nečovječno postupanje**, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja;

e) prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo, ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (**silovanje**), prisiljavanje na prostituciju, **primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora**, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja, oduzimanje prava na pravično i nepristrasno suđenje, prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili u neprijateljskoj službi ili upravi;

Kaznit će se kaznom zatvora najmanje dest godina ili kznom dugotrajnog zatvora.“

95. Iz citirane zakonke definicije proizilaze slijedeći opšti elementi krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a koje je potrebno utvrditi:

- djelo počinioća mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava;
- postojanje ratnog stanja, oružanog sukoba ili okupacije;
- postojanje veze između radnji fizičkog počinioća i rata, oružanog sukoba ili okupacije;
- počinilac mora narediti ili počiniti djelo

A. DJELO POČINOCA MORA BITI POČINJENO U SUPROTNOSTI SA MEĐUNARODNIM PRAVOM

96. Za postojanje krivičnog djela iz člana 173. stav 1. KZ BiH neohodno je da radnje izvršenja djela predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava. S tim u vezi, ova odredba se temelji na Ženevskoj konvenciji o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine. Optužnica tereti optuženog da je postupao protivno odredbama člana 3. stav 1. tačke a) i c) i člana 27. stav 1. i 2 Ženevskih konvencija.

97. Pravila sadržana u članu 3. Konvencije smatraju se običajnim pravom i predstavljaju minimalni standard od kojeg zaraćene strane nikada ne bi trebale odstupiti. Zajednički član 3. Ženevskih konvencija propisuje da: "U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe: "Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode, ili iz bilo kojeg drugog uzroka, postupaće se, u svakoj prilici, čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjedenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu. U tu svrhu zabranjeni i ostaju zabranjeni, u svako doba i na svakom mjestu, sljedeći postupci prema gore navednim licima:

a) ugrožavanje života i fizičkog integriteta, posebno sve vrste ubistava, sakaćenja, okrutnih postupaka i mučenja;

b) uzimanje talaca;

c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;

d) izricanje kazni i izvršenje pogubljenja bez prethodne presude izrečene pred redovno ustanovljenim sudom i popraćenog svim sudskim garantijama koje civilizovani narodi priznaju za neophodne."

98. Član 27. Četvrte Ženevske konvencije određuje opći pravi okvir koji zabranjuje ugrožavanje civilnog stanovništva. U Pravilima i studiji o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu MKCK iz 2005. godine navodi se da su pravila iz člana 27. standardi običajnog međunarodnog prava koji su primjenjivi na unutrašnje oružane sukobe.¹ Pored toga, dijelovi Dopunskog protokola II koji se odnose na zaštitu žrtava nemeđunarodnih

¹ Pravila i studija o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu MKCK iz 2005. Godine, Tom 1: Pravila, Prvilo 93. Silovanje i drugi oblici spolnog nasilja su zabranjeni, Pravilo 90, Pravilo 104. Uvjerenja i religijski obredi civila i osoba hors de combat moraju se poštivati, str. 375 – 376; Pravilo 105. Porodični život mora se poštivati u najvećoj mogućoj mjeri, str 379;Pravilo 134. Specifična zaštita žena pogođenih oružanim sukobom, te njihove zdravstvene potrebe i potrebe za pružanjem pomoći moraju se poštivati, str 475.

oružanih sukoba sadrže odredbe slične članu 27.² Da je član 27. Standard međunarodnog običajnog prava i da je primjenjiv na unutrašnji oružani sukob dalje potvrđuje Specijalni sporazum od 22.05.1992. godine, postignut posredstvom MKCK u Ženevi i potpisan od strane sukobljenih strana u Bosni i Hercegovini. Klauzula 2.3 određuje: „ Civilni i civilno stanovništvo su zaštićeni članovima 13 – 34. Četvrte Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine.

99. Član 27. Ženevske konvencije definiše poštivanje osnovnih prava zaštićenih lica, kao i zabranu diskriminacije: „Zaštićena lica imaju pravo u svakoj prilici na poštivanje svoje ličnosti, svoje časti, svojih porodičnih prava, svojih vjerskih uvjerenja i obreda, svojih navika i svojih običaja. S njima će se u svako doba postupati čovječno i ona će naročito biti zaštićena od svakog čina nasilja ili zastrašivanja, od uvreda i javne radoznalosti. Žene će posebno biti zaštićene od svakog napada na njihovu čast, a naročito od silovanja, prinuđivanja na prostituciju ili bilo kojeg oblika bestidnog napada”

100. Tumačeći samu odredbu člana 173. KZ BiH jasno je da nije neophodno (nije uslov postojanja samog djela) da počinitelj zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu, već je dovoljno da njegovo ponašanje objektivno predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava, dok se kod preduzimanja konkretnih pojedinačnih radnji izvršenja, svakako mora cijeliti subjektivni odnos počinioca prema djelu.

101. Da bi se uopšte utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je utvrditi protiv koga je radnja izvršenja bila usmjerena, odnosno, da li je radnja usmjerena na posebnu kategoriju stanovništva zaštićenu članom 3. stav 1. Ženevske konvencije.

102. Prema definiciji iz člana 3. stav 1. Ženevske konvencije pod pojmom civil podrazumijevaju se osobe koje ne uzimaju učešće u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i/ili osobe izbačene iz borbenog stroja (MKSJ Blagojević i Jokić-Pretnesno vijeće 17.01.2005. godine, paragraf 544), a tu se podrazumijevaju i lica onesposobljena za borbu.

103. U konkretnom predmetu na osnovu izvednih dokaza, naročito iskaza svjedoka „S-1“, „S-3“, „S-2“, „S-4“, „P“, „O“, te iskaza svjedoka Redžović Đemile, Pervan Izete, Rogoj Rukije, Đorem Obrena, Mandić Duška, Kešo Sejde, Lalović Milan i Hatić Fadile, Vijeće je nedvojbeno utvrdilo da su lica koja su nezakonito zatvorena u Osnovnoj školi „Miladin Radojević u Kalinoviku bila nenaoružana civilna lica, koja ni na koji način nisu bila uključena u oružane sukobe (nisu bila pripadnici niti jedne strane u sukobu) i koja su svakako bile osobe zaštićene Ženevskom konvencijom o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

² Vidi član 4. Dopunskog protokola Ženevskim konvencijama od 12.8.1949. godine koji se odnosi na zaštitu žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II) od 8.6.1977. godine.

104. Svi svjedoci su saglasni u tvrdnji da su u osnovnoj školi „Milan Radojević“ bili nezakonito zatvoreni civili, uglavnom žene djeca i manji broj muškaraca, bošnjačke nacionalnosti.

105. Među zatvorenim civilima bile su protjerane osobe sa područja opština Gacko, Nevesinje i Foča, koje su se našle na području opštine Kalinovik, a potom uhapšene od strane pripadnika vojske i policije i odvedene u osnovnu školu u Kalinoviku. Osim prognanih civila sa područja navednih opština u osnovnoj školi su nezakonito bili zatvoreni i civili bošnjačke nacionalnosti sa područja opštine Kalinovik koje su srpske vlasti, prethodno odveli iz njihovih kuća, a potom dovezli i zatvorili u navedenoj školi.

106. Takođe, svi svjedoci su saglasno izjavili da su poslove obezbjeđenja nezakonito zatvorenih civila provodili pripadnici redovnog i rezervnog sastava milicije koji su pripadali Stanici javne bezbjednosti Kalinovik.

107. Dakle, svi svjedoci koji su svjedočili na okolnost nezakonitog zatvaranja u Osnovnoj školi, saglasni su takođe da niko od zatvorenih lica kod sebe nije imao nikakvo naoružanje ili dio odjeće koji bi ukazivao na njihovu pripadnost vojnim ili policijskim formacijama. Zatvoreni civili nisu apsolutno bili u mogućnosti da pružaju bilo kakav otpor naoružanim čuvarima, niti su raspolagali bilo kakvim sredstvima odbrane. Osim toga svi civili su bili bošnjačke nacionalnosti i u vrijeme konkretnog događaja su se nalazili na teritoriji koju su držale pod kontrolom snage bosanskih Srba.

108. Odbrana optuženog, tokom cijelog postupka nije sporila da su lica, zatvorena u školi „Miladin Radojević“, bila civili.

109. U pogledu člana 27. Četvrte konvencije, prava koja su zaštićena ovim članom a odnoce se na zabranu nečovječnog postupanja, zaštitu od primjene mjere zastrašivanja i naročito zabranu silovanja, su samom svojom definicijom obuhvaćena članom 173. stav 1, tače c) i e), te će detaljno obrazloženje u tom kontekstu sud dati prilikom obrazloženja pojedinačnih inkriminiranih radnji po tačkama optužnice.

B. KRŠENJE MORA BITI POČINJENO U VRIJEME RATA, ORUŽANOG SUKOBA ILI OKUPACIJE.

110. Član 173. KZ BiH predviđa da krivično djelo mora biti u vezi sa kršenjima pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije. Kako je to definisano u presudi u predmetu Tadić, oružani sukob postoji kada god postoji pribjegavanje oružanoj sili između država ili produženo oružano nasilje između državnih vlasti i organizovanih naoružanih grupa ili između takvih grupa unutar jedne države.

111. U smislu zajedničkog člana 3. priroda ovog oružanog sukoba nije relevantna. Nije bitno da li se ozbiljno kršenje desilo u kontekstu međunarodnog ili unutrašnjeg oružanog sukoba ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi: povreda mora predstavljati kršenje odredbi

međunarodnog humanitarnog prava; odredba mora biti običajne prirode ili ako pripada ugovornom pravu, traženi uslovi moraju biti ispunjeni; povreda mora biti ozbiljna, odnosno, mora predstavljati kršenje odredbe koja štiti bitne vrijednosti, a kršenje mora obuhvatati teške posljedice za žrtvu, te povreda odredbi mora obuhvatati individualnu odgovornost lica koje krši odredbu. Također, ni Krivični zakon Bosne i Hercegovine ne dijeli oružane sukobe na međunarodne i nemeđunarodne, pa se na taj način međunarodno pravo direktno primjenjuje u punoj mjeri.

112. Tokom postupka, nesporno je utvrđena činjenica da je u inkriminisano vrijeme i na inkriminisanom području bilo proglašeno ratno stanje, odnosno da je postojao oružani sukob, a što nesumnjivo proizilazi iz objektivnih dokaza koje je Tužilaštvo izvelo u toku glavnog pretresa, i to iz Odluke o proglašenju neposredne ratne opasnosti Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine od 8.04.1992. godine (objavljena u Službenom listu R BiH broj 1/92), zatim iz Odluke o proglašenju ratnog stanja Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine od 20.06.1992. godine (objavljena u Službenom listu R BiH broj 7/92). Da je oružani sukob egistirao i na području opštine Kalinovik proizilazi iz Naredbe komande taktičke grupe Kalinovik o proglašenju ratne zone na teritoriji opštine Kalinovik i Trnovo od 11.06.1992. godine, te iz iskaza saslušanih svjedoka koji su na detaljan način opisali dešavanja na područjima opština Kalinovik i Gacko u relevantno vrijeme.

113. Postojanje oružanog sukoba na području opštine Kalinovik potvrdili su svjedoci Đorem Obren, Mandić Duško, Lalović Milan, Cerovina Dragan i Sladoja Branko. Iz izjava ovih svjedoka proizilazi da su u kritičnom periodu pripadnici redovnog i rezervnog sastava milicije pored obavljanja redovnih poslova milicionera, vršili i poslove obezbjeđenja objekata u gradu, te da su odlazili na položaje oko grada i držali linije razgraničenja između snaga zaraćenih snaga. Takođe iz izjava svjedoka Redžović Džemile, Pervan Izete, Rogoj Rukije, Kešo Sejde i Hatić Fadile proizilazi da su vojska i policija Republike Srpske kontrolisali najveći dio područja opštine Kalinovik, privodili cjelokupno nesrpsko stanovništvo, odvajali muškarce od žena i djece te ih nezakonito zatvarali u osnovnoj školi "Miladin Radojević" i Barutnom magacinu.

114. Sve navedeno po ocjeni ovog vijeća, ne ostavlja mjesta bilo kakvoj sumnji da je u inkriminisanom periodu na području opštine Kalinovik postojao oružani sukob između A R BiH i Vojske RS, čime je ispunjeno i drugo bitno obilježje predmetnog krivičnog djela.

C. DJELO POČINIoca MORA BITI POVEZANO SA RATOM, ORUŽANIM SUKOBOM ILI OKUPACIJOM

115. Međunarodna sudska praksa je čvrsto utvrdila da bi se djelo označilo kao ratni zločin mora postojati dovoljan nexus sa ratom, oružanim sukobom, tj., djela optuženog

moraju biti „u tijesnoj vezi sa ratom, oružanim sukobom“.³ Ocjenom provednih dokaza, Sud zaključuje da je djelo optuženog bilo u dovoljnoj mjeri povezano sa ratnim dešavanjem.

116. Sud je posebno uzeo u obzir poziciju optuženog u policijskoj strukturi u inkriminisanom periodu iz optužnice, tj. da je bio pripadnik rezervnog sastava stanice milicije koja je pripadala Stanici javne bezbjednosti Kalinovik, koji zaključak vijeće temelji na dokazima (T -19) Akt stanice javne bezbjednosti Kalinovik od 11.06.1999. godine - spisak vojnih obaveznika koji su imali ratni raspored u SJB Kalinovik u periodu od 04.08.1991. godine do 30.06.1996. godine ; (T – 20) Spisak Ministarstva unutrašnjih poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec maj 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovik; (T – 21) Spisak Ministarstva unutrašnjih poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec juni 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovik, i spisak radnika rezervnog sastava milicije koji su izostavljeni sa spiska za lični dohodak za mjesec juni 1992. godine; (T – 22) Spisak Ministarstva unutrašnjih poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec juli 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovik; (T - 23) Spisak Ministarstva unutrašnjih poslova SP BiH za isplatu ličnog dohotka za mjesec avgust 1992. godine za rezervne radnike milicije MS Kalinovik. Uvidom u ovu dokumentaciju, Sud je van sumnje utvrdio da je optuženi Slavko Lalović u toku jula i avgusta 1992. godine obnašao funkciju rezervnog milicionera stanice milicije pri SJB Kalinovik.

117. Zaključak suda o njegovom prisustvu i ulozi stražara u Osnovnoj školi na mjestu izvršenja zločina, takođe proizilazi i iz saglasnih izjava svjedoka Redžović Džemile, Pervan Izete, Rogoj Rukije, Duška Mandića, Kešo Sejde, Milana Lalovića, Fadile Hatić, Đorem Obrena, Kovač Zumre, te svjedoka “S-1”, “S-2”, “S-3”, “S-4”, ”P” i “O”, kao i iskaza koji je dao optuženi Slavko Lalović.

118. Dakle, s obzirom na angažovanje optuženog u inkriminisanom vrijeme u svojstvu pripadnika rezervnog sastava milicije, ne može biti sumnje u pogledu znanja optuženog o postojanju ratnog stanja i činjenice da je on učestvovao u njemu.

119. Tokom postupka, odbrana nije osporavala činjenicu da je optuženi u kritičnom periodu bio pripadnik rezervnog sastava milicije u Stanici javne bezbjednosti Kalinovik.

120. Dakle, Vijeće je utvrdilo da je optuženi u inkriminisanom periodu imao svojstvo milicionera rezervnog sastava Stanice javne bezbjednosti Kalinovik, te je kao takav bio dio policijskog aparata Oružanih snaga Srpske republike BiH, a potom i Republike Srpske.

³ Vidi, *inter alia*, *Tužilac protiv Kunarca*, predmet broj IT-96-23 & IT-96-23/1-A, presuda, 12.06.2002. godine, stav 55; *Tužilac protiv Vasijevića*, predmet broj IT-98-32-T, presuda, 29.11.2002. godine, stav 24; Odluka o nadležnosti suda u predmetu *Tadić*, stav 70.

121. Vijeće cijeni nespornim da su se inkriminisana djela desila za vrijeme dok je u BiH bilo proglašeno ratno stanje, odnosno za vrijeme oruženog sukoba između Armije R BiH i Vojske RS, a sam optuženi Slavko Lalović je sprovodeći inkriminisane radnje djelovao kao učesnik jedne od strana u tom sukobu. Oružani sukob je dakle imao centralnu ulogu u pružanju mogućnosti optuženom da počinji djela koja mu se stavljaju na teret i u načinu na koji su djela počinjena.

D. POČINILAC MORA NAREĐITI ILI POČINITI DJELO

122. Konačno, pored egzistencije tri od četiri opšta elementa krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. ZKP BiH, kako je to naprijed detaljno i obrazloženo, Vijeće je i četvrti, kroz čitav postupak osporavani, elemenat (da počinitelj mora poduzeti radnju izvršenja ovog djela koja se sastoji u činjenju ili naređivanju nekih od radnji alternativno postavljenih u podtačkama ovoga člana) našlo osnovanim i utemeljenim.

123. Van razumne sumnje je utvrđeno, na temelju izvednih dokaza, da je optuženi Slavko Lalović, kao pripadnik rezervnog sastava milicije, protivno svojoj obavezi da zaštiti nezakonito zatvorene civile u osnovnoj školi, aktivno učestvovao u nasilju nad njima, te na taj način pomogao u izvršenju silovanja oštećene „S4“ od strane dvojice vojnika Vojske RS, kao i da je primjenjivao mjere zastašivanja i terora nad djecom, prilikom prijetnji pištoljem maloljetnoj djeci, te nečovječno postupao prema zatočenim civilima na način da im je uskratio korištenje vode i wc-a zakivanjem vrata od prostorije u kojoj su civili bili zatočeni.

VII. OPŠTA RAZMATRANJA OCJENE DOKAZA

124. Sud je cijenio izvedene dokaze u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH, prevashodno primjenjujući pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH koja odredba propisuje da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo dok se ne dokaže njegova krivnja, koju van razumne sumnje u skladu sa odredbom člana 3. stav 2 ZKP BiH mora dokazati optužba.

125. Član 15. ZKP propisuje princip slobodne ocjene dokaza kao jedan od osnovnih principa. Prema odredbama ovog člana, ocjena postojanja ili nepostojanja činjenica "nije vezana ni ograničena formalnim dokaznim pravilima", te stoga, vrijednost dokaza nije unaprijed određena, ni kvalitativno ni kvantitativno.

126. Sud je dužan cijentiti svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima, i na osnovu rezultata takve ocjene izvesti zaključak o tome da li je neka činjenica dokazana ili

ne.

127. U skladu sa članom 14. stav 2. ZKP BiH sud je sa podjednakom pažnjom cijenio kako činjenice koje tereta optuženog, tako i one koje mu idu u prilog.

128. Sud je razmatrao i cijenio sve izvedene dokaze, ali će se u presudi osvrutati samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku.

129. U pogledu ocjene iskaza svjedoka, sud je u obzir uzeo vjerovatnoću, dosljednost i druge dokaze, te okolnosti predmeta. Imajući to na umu, vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina prije davanja iskaza, prisutna nesigurnost usljed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja tih događaja.

130. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, vijeće je posebno cijenilo njihovo držanje, ponašanje i karakter. Osim toga, vijeće je imalo u vidu i protek vremena od kada su se kritični događaji desili, te u skladu sa tim sjećanje svjedoka je zasigurno pretrpjelo određene promjene.

131. Vezano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), vijeće ističe da su u praksi ovog suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih dokaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima. Osim toga, vijeće podsjeća da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

VIII. KONKRETNA KRIVIČNA DJELA PO TAČKAMA OPTUŽNICE

A. TAČKA 1. OPTUŽNICE

132. Optuženom je u tački 1. izmjenjene optužnice stavljeno na teret da je kao stražar u O.Š. „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, u kojoj su bili nezakonito zatvoreni civili, postupajući protivno svojoj obavezi da ne dozvoli ulazak nepozvanim vojnicima za koje je znao da prilikom ulaska vrše nasilje nad zatočenim civilima i protivno svojoj dužnosi da zaštiti povjerene mu civile, tačno neutvđenog dana krajem avgusta 1992. godine u večernjim časovima, dozvolio ulazak dvojici vojnika Vojske Republike Srpske (VRS) svjestan da će izvršiti nasilje prema zatvorenima, uključujući i silovanje, pa su ova dvojica vojnika u prostorijama na spratu škole silovali zatočenicu „S4“ , čime je optuženi pomogao u izvršenju krivičnog djela silovanja iz člana 173. stav 1. tačka e).

133. Na kojim dokazima je Sud utvrdio pripadnost optuženog Slavka Lalovića rezervnom sastavu milicije pri SJB Kalinovik u inkriminisanom periodu, je već detaljno obrazloženo u

dijelu presude **VI c) Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom**, te u ovom dijelu se Sud neće ponovo pozivati na istovjetne dokaze i činjenice kojima se Sud rukovodio prilikom utvrđivanje te činjenice.

134. Činjenicu da je optuženi Slavko Lalović obavljao dužnost stražara u osnovnoj školi "Miladin Radojević" u Kalinoviku, kao mjestu izvršenja krivičnog djela, potvrdili su u svom iskazu brojni svjedoci, a što odbrana ni u jednom momentu nije ni sporila.

135. Prava i dužnosti pripadnika sastava milicije (redovnog i rezervnog) u tom periodu regulisana su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 29.01.1990. godine (T – 16). Dužnosti milicionera propisane pod rednim brojem 52. pravilnika su, između ostalog, "spriječavanje izvršenja krivičnih djela, zaštita lične sigurnosti ljudi i građana"

136. Da su stražari škole imali dužnost obezbjeđenja i pružanja sigurnosti civilima koji se u njoj nalaze, vijeće zaključuje i iz iskaza svjedoka koji su u inkriminisano vrijeme kao pripadnici SJB Kalinovik, obavljali dužnost stražara. Na te okolnosti svjedočili su Đorem Obren, Milan Lalović i Duško Mandić koji su opisali svoj radni zadatak na obezbjeđenju osnovne škole, kao dužnost obezbjeđenja sigurnosti civila u njoj, te su u tu svrhu imali naoružanje (automatsku pušku) kao i mogućnost da putem radio veze u svakom momentu zatraže pomoć dežurnih milicionera iz stanice milicije.

137. Takođe, iz iskaza saslušanih svjedoka se može zaključiti da na dužnosti stražara nikada nije bio samo jedan stražar već već da su u smjeni uvijek bila dva, a po potrebi i tri pripadnika SJB Kalinovik. Trajanje smjene se u inkriminisanom periodu mijenjalo u zavisnosti broja raspoloživog sastava SJB Kalinovik, s obzirom da su isti bili angažovani i na liniji razgraničenja.

138. Vijeće je utvrdilo da su se u školi "Miladin Radojević" u toku mjeseca jula i avgusta 1992. godine, desila mnogobrojna zlodjela nad civilima od strane nepozvanih vojnika. Na te okolnosti su svjedočili Džemila Redžović, koja je lično bila žrtva maltretiranja od strane vojnika, zatim svjedoci S-1", "S-2", "S-3", "S-4", "P" i "O" kao žrtve silovanja. Sve svjedokinje su jasnog stava i ubijedenja da se nasilje nije moglo desiti bez znanja stražara škole o tome, s obzirom da je jedini ulaz u školu upravo bio ulaz na kojem su pripadnici milicije imali tkz. "stražarsko mjesto". Takođe, da su stražari bili upoznati o nasilju nad civilima su potvrdili svjedoci Dušan Mandić, Milan Lalović, Đorem Obren kao i optuženi Lalović u svojim iskazima.

139. Znanje optuženog Slavka Lalovića da se nad ženama i djevojkama smještenim u prostorijama škole vrše silovanja od strane vojnika potvrdili su svjedokinja "S1", "O", "P". Svjedokinja "S1" opisivajući događaj kada je iz učionice u prizemlju izvedena i silovana od strane nepoznatog vojnika, vidjela je optuženog Slavka Lalovića na ulazu u školu. Svjedokinja "O" je takođe u svom iskazu navela da je optuženi Slavko Lalović bio prisutan u školi kada je nad njom izvršeno silovanje. Svjedokinja "P" je opisala događaj izvođenja

nje i maloljetne djevojčice iz prostorije na spratu od strane više vojnika, kojom prilikom su vojnici bili u pratnji optuženog Lalovića. Te noći u svlačionici fiskulturne sale je silovanja svjedokinja "P".

140. Optuženi Slavko Lalović je u svojim iskazima iz istrage (od 18.05. i 07.06.2010. godine) takođe potvrdio da je upoznat sa određenim događajima koji su se desili u školi, s obzirom da je bio prisutan kada su vojnici odvodili djevojke i žene iz škole u nepoznatom pravcu, kao i da mu je poznato da su se silovanja dešavala i u prostorijama škole.

141. Takođe, vijeće je utvrdilo, da su prilikom obezbjeđenja civila, u nemogućnosti da spriječe da nepozvani vojnici ulaze u školu, stražari kao pripadnici SJB Kalikovik, u više navrata putem radio veze (motorole) tražili pomoć od dežurnih milicionera u stanici. Svjedok Đorem Obren je u svom iskazu naveo da je kao dežurni milicioner u stanici bio angažovan po zahtjevu za pomoć, s obzirom da stražari nisu bili u mogućnosti sami održati bezbjednosnu situaciju u školi nastalu ulaskom nepozvanih vojnika. Svjedok Đorem Obren je bio angažovan u školi na obezbjeđenju u prilici kada su vojnici, od ranije bili poznati kao problematični, u prostorijama škole lišili života Sejdu Kešo, Edina Biču i Suada Hasanbegovića. Tom prilikom su stražari na smjeni putem motorole tražili pojačanje od dežurnog u stanici, međutim pomoć nije stigla na vrijeme da spriječi ubistvo civila. Takođe, na straži kada je bio prisutan Đorem Obren, vojnici su u prostorijama škole izvršili silovanje nad G.R. o čemu je sačinjen izvještaj od strane stražara i o čemu je objavljen komandir stanice milicije. Sud je poklonio vjeru ovom svjedoku u pogledu činjenice da je svjedok stražu obavljao najčešće sa optuženim, te je u obje ove prilike, na straži sa Đorem Obrenom bio i optuženi Slavko Lalović.

142. Odbrana je u toku postupka osporavala mogućnost optuženog Slavka Lalovića da poduzme bilo kakve radnje koje bi spriječile vojnike da ulaze u školu i poduzimaju radnje nasilja i maltretiranja civila.

143. U tom kontekstu odbrana je ukazivala na funkciju "vođa smjene", koju optuženi Lalović zbog svoje nestručnosti nikada nije obavljao, a koja funkcija je davala isključivo ovlaštenje za korištenje radio – veze (motorole) u cilju pozivanja pomoći.

144. Sud nije utvrdio postojanje ovog ovlaštenja, jer iz iskaza svjedoka Duška Mandića i Milana Lalovića nije proizilazilo da je motorola kao sredstvo veze bila predmet ličnog zaduženja stražara kao pojedinca .

145. Svjedok Duško Mandić je izjavio da je motorola bila na raspolaganju stražarima koji su činili smjenu, i da nije postojao akt kojim bi se vršila primopredaja motorole. Takođe, da motorola nije bila lično zaduženje "vođe smjene" Sud je utvrdio i iskazom svjedoka Milana Lalovića.

1. Silovanje svjedokinje S4

146. Kao što član 173. stav 1. tačka e) jasno navodi "seksualni odnos ili s njim izjednačena radnja" predstavlja precizniji opis krivičnih radnji koje se uobičajeno nazivaju "silovanje" . Za postojanje krivičnog djela silovanja potrebno je dokazati sljedeće elemente:

- Seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju
- Prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe

147. Seksualni odnos ili s njim izjednačena seksualna radnja sastoji se od nasrtaja na tijelo osobe od strane počinioca koji za posljedicu ima penetraciju, bez obzira koliko slabog inteziteta bila, u bilo koji dio tijela žrtve odnosno počinioca polnim organom, ili u analni ili genitalni otvor žrtve bilo kojim predmetom ili bilo kojim drugim dijelom tijela.⁴

148. Prisiljavanje kao drugi element krivičnog djela silovanja podrazumijeva odsustvo dobrovoljnog pristanka.⁵ " Prisiljavanje" se smatra dokazanim kada se pokaže da je "nasrtaj počinjen silom ili prijetnjom silom ili prisiljavanjem, poput one izazvane strahom od nasilja, prinude, zatočenja, psihološkog ugnjetavanja ili zloupotrebom moći protiv te osobe ili neke druge osobe, ili iskorištavanjem nasilnog okruženja ili je nasrtaj počinjen na osobu koja nije mogla dati istinski pristanak." ⁶

149. Sud je van razumne sumnje utvrdio da je oštećena S4 silovana od strane dvojice vojnika. Navedeno proizilazi prvenstveno iz iskaza same oštećene koja je na detaljan i uvjerljiv način opisala događaj.

150. Nesporno je utvrđeno da je svjedokinja "S 4" lišena slobode 01.08.2011. godine te odvedena u osnovnu školu "Miladin Radojević" u Kalinoviku.

⁴ Elementi krivičnih djela prema Rimskom statute, član 7(1)(g)-I(1). Definicija "silovanja" ustanovljena u sudskoj praksi ad hoc sudova podrazumijeva restriktivniji i manje precizan opis actus reus krivičnog djela. Vidi npr, Tužilac protiv Dragoljuba Kunarac, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, IT-96-23-T i IT-96-23/1-A, presuda od 22.2.2001. godine; Tužilac protiv Dragoljuba Kunarac, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, IT-96-23-T i IT-96-23/1-A, presuda od 22.2.2001. godine presuda od 12.6.2002. godine, para 127-128.

⁵ Vidi predmet Kunarac, presuda Pretresnog vijeća, para 40 (koja definiše element prisiljavanja kao situaciju u kojoj se "seksualna penetracija desi bez pristanka žrtve. Pristankom u ovu svrhu smatra se pristanak dat dobrovoljno, kao rezultat slobodne volje žrtve, razmotren u kontekstu okolnosti koje su vladale"). Vidi takođe presudu Žalbenog vijeća u predmetu Kunarac, para 127-133 (kojom se potvrđuje zaključak da prisiljavanje odgovara odsustvu dobrovoljnog pristanka i u kojoj se navodi: " Suviše usko fokusiranje na silu ili prijetnju silom moglo bi omogućiti počiniocima izbjegavanje odgovornosti za seksualnu aktivnost na koju druga strana nije dala pristanak, a koja se desila korištenjem nasilnih okolnosti bez oslanjanja na fizičku silu.")

⁶ Elementi krivičnih djela prema Rimskom statute, član 7(1)(g)-I(1); Komentari krivičnih zakona u Bosni Hercegovini, strana 555.

151. U periodu njenog zatočenja, u avgustu mjesecu, u prostoriju u kojoj se nalazila je ušla grupa vojnika u pratnji stražara Slavka Lalovića i Duška Mandića. Dolazak vojnika i njeno odvođenje iz prostorije u kojoj je bila zatočena potvrdile su i svjedokinje Rukija Rogoj i Kešo Sejda u svojim iskazima. Vojnik je tada stražarima Dušku Mandiću i Slavku Laloviću predstavio svjedokinju S4 kao svoju komšinicu. U tom trenutku je i oštećena S4 prepoznala vojnika s obzirom da su suprug oštećene i porodica vojnika iz istog sela. Slijedeću noć u prostoriju je ponovo došao isti vojnik i pozvao svjedokinju "S4" da izađe, pri čemu je oštećena prilikom izlaska povelala i malodobnu kćerku, koju po naredbi vojnika morala vratiti u učionicu. Ovaj događaj je u potpunosti potvrdila svjedokinja Rukija Rogoj, koja je navela da je oštećena "S4" pozvana da izađe i da je nakon naredbe vojnika kćerku vratila u učionocu. Oštećena dalje navodi da ju je taj vojnik nakon toga odveo u učionocicu, koja je bila zaključana ali od koje je vojnik imao ključ, i u njoj silovao. Svjedokinja je u svom iskazu detaljno opisala sam čin silovanja, odnosno sve okolnosti vezane za silovanje, primjenu prijetnje ubistvom djece uslijed odbijanja svjedokinje da skine odjeću sa sebe, penetracije u tijelo oštećene i to na genitalni i analni način, kao i da je oštećena bila primorana staviti polni organ u usta, opis naoružanja vojnika, i molbe oštećene da joj ne naudi, na šta se vojnik oglušio. Takođe, vojnik joj je tom prilikom zaprijetio ubistvom djece ako bilo kome spomene ili ispriča događaj. U prostoriju je nakon odlaska vojnika, pojavio i drugi vojnik, svjedokinji nepoznat, koji je takođe izvršio silovanje nad njom. Svjedokinja je uslijed načina izvršenja silovanja osjećala jake fizičke bolove. Takođe je navela da je na podu prostorije u kojoj je silovana bilo i tragova krvi, koja je nesumnjivo poticala od oštećene.

152. Vijeće je svjesno da je samo svjedokinja, oštećena svjedočila o samom činu silovanja od strane dvojice vojnika, zato što je bila sama u prostoriji u kojoj se kritični događaj desio. Međutim, vijeće navodi da je oštećena u svom iskazu bila je jasna, određena i uvjerljiva, te njeno svjedočenje niti jednog trenutka nije bilo dovedeno u sumnju.

153. Vijeće je iz iskaza i ostalih svjedoka, a koji su bili zatvoreni u istoj učionici kao i svjedokinja S4, došlo do zaključka da je nad istom izvršeno silovanje. Svjedokinja Redžović Džemila je u svom iskazu izjavila da joj je S4 nakon povratka u učionicu ukratko ispričala šta je doživljela, i da je bila vidno uznemirena i fizički izmorena, i da su se na njoj vidjeli tragovi krvi. O tome je svjedočila i Rukija Rogoj koja je posredno saznala o silovanju svjedokinje S4.

154. Odbrana ni u jednom momentu nije osporavala činjenicu silovanja svjedokinje S4, već samo ulogu pomagača optuženog u tom djelu.

2. Pomaganje u izvršenju radnje silovanja oštećene S4

155. Član 31. KZ BiH definiše odgovornost pomagača kao:

Ko drugom s umišljajem pomogne u učinjenju krivičnog djela, kaznit će se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti.

(2) Kao pomaganje u učinjenju krivičnog djela smatra se osobito: davanje savjeta ili uputa kako da se učini krivično djelo, stavljanje na raspolaganje učinitelju sredstava za učinjenje krivičnog djela, **uklanjanje prepreka za učinjenje krivičnog djela** te unaprijed obećano prikrivanje krivičnog djela, učinitelja, sredstava kojima je krivično djelo učinjeno, tragova krivičnog djela ili predmeta pribavljenih krivičnim djelom.

156. Pomaganje je umišljajno podupiranje tuđeg djela i ono se u pravilu radi sa direktnim umišljajem, jer je pomaganje upravljeno na izvršenje krivičnog djela, međutim dovoljan je eventualni umišljaj, koji se sastoji .u svjesti da se pruža pomoć određenom učiniocu u izvršenju određenog krivičnog djela, on prvenstveno mora biti svjestan da svojim radnjama pomaže u izvršenju nedopuštenog djela drugog lica, kao i bitnih obilježja krivičnog djela. Ne mora biti svjestan pojedinosti, ali mora biti svjestan djela koje izvršilac namjerava izvršiti.

157. Sud je van razumne sumnje utvrdio da se radnja pomaganja optuženog Lalovića sastojala u uklanjanju prepreka za učinjenje krivičnog djela. Nesumnjivo proizilazi da su stražari škole bili u obavezi da štite zatočene civile, samim tim su predstavljati prepreku za izvršenje bilo koje vrste nasilja i maltretiranja civila. Propuštanjem te obaveze i dužnosti, optuženi Lalović je doprinio izvršenju krivičnog djela, na način da nije spriječio, iako je bio u obavezi to uraditi, već je naprotiv dozvolio ulazak vojnika VRS u školu koji su tom prilikom silovali svjedokinju S4. Na taj način svojim radnjama optuženi Lalović je ušao u kriminogenu zonu predmetnog krivičnog djela u svojstvu pomagača.

158. Nesumnjivo proizilazi da je optuženi Lalović u izvršenju radnje pomaganja postupao u okviru eventualnog umišljaja do potpunog završetka aktivnosti, jer je isti bio svjestan mogućnosti nastupanja zabranjene posljedice, odnosno isto mu nije moglo ostati nepoznato, ali je pristao na nastupanje posljedice.

159. Sud je van razumne sumnje utvrdio prisustvo u školi optuženog Slavka Lalovića u noći kada je oštećena S4 silovana. Sud je poklonio vjeru iskazu svjedoka Milana Lalovića koji je opisao da je Slavko Lalović bio prisutan kada je pred školu došao vojnik VRS, sa kojim je u prostorije škole optuženi i ušao, i da su se zadržali oko sat do sat i po vremena. Nakon toga je svjedok Milan Lalović čuo za silovanje oštećene S4. Ovaj svjedok nije isključivao mogućnost prisustva i ulasku u školu još jednog vojnika a sto je saglasno iskazu svjedoka S4, jedinom neposrednom očevicu događaja, čijem iskazu je sud u cjelosti poklonio vjeru.

160. O silovanju svjedokinje S4 i svom prisustvu u školi govorio je i sam optuženi u iskazu datom u istrazi 07.06.2011. godine u₃₂ kojem je opisao događaj kada je svjedokinja

S4 silovana, i to na način da je u školu došao vojnik VRS, te se prilikom izlaska iz škole „pohvalio“ riječima „šta može komšija komšinici da učini „.

161. Iz ovih iskaza je van sumnje sud došao do uvjerenja, da optuženi Lalović Slavko nije spriječio ulazak vojnika VRS u školu, već im je taj ulazak ustvari omogućio, čime sud njegovo učestvovanje u izvršenju krivičnog djela silovanja karakterisao kao pomaganje.

162. Sud je zaključio da je optuženi Lalović bio svjestan da će vojnici VRS u prostorijama škole izvršiti nasilje, isto mu nije moglo ostati nepoznato, jer je u više navrata prisustvovao ili bio upoznat sa silovanjima koja su se dešavala u prostorijama škole nad zatočenicama od strane vojnika. Time je sud utvrdio njegovu svijest o mogućnosti nastupanja posledice, kao i pristajanje na istu.

163. Odbrana je osporavala iskaz koji je optuženi Lalović dao u svojstvu osumnjičenog 07.06.2011. godine a koji je Tužilaštvo uložilo kao materijalni dokaz. Naime, odbrana je tvrdila da je predmetni iskaz dat pod pritiskom tadašnjeg branioca, a izazvan teskim maltretiranjem optuženog za vrijeme boravka u pritvorskoj jedinici KPZ Tuzla. Naime, optuženi je savjetovan od strane tadašnjeg branioca da prizna činjenice za koje se tereti, čime bi se stekli uslovi za premještaj u drugu pritvorsku jedinicu. Sud nije poklonio vjeru ovim navodima odbrane, i izjavu optuženog (tada osumnjičenog) cijenio po opštim pravima ocjene dokaza.

164. Iz same izjave je jasno utvrđeno da je Slavko Lalović i tom prilikom upozoren na sva prava koja mu kao osumnjičenom pripadaju. Iz zapisnika o saslušanju, i uloženog transkripta kao priloga ovom zapisniku, nije uočeno da se na saslušanju vršio bilo kakav pritisak. Takođe, na glavnom pretresu optuženi je potvrdio da je postupajući tužilac postupao korektno u toku ispitivanja.

165. Sud nije prihvatio navode optuženog koje je dao u toku ispitivanja na glavnom pretresu u svojstvu svjedoka, da je vojnik VRS dolazio u školu u posjetu članu porodice koji je kao izbjeglica iz Trnova boravio u prostorijama škole. Sud je tu izmjenu iskaza u odnosu na izjavu datu u istrazi, cijenio samo u kontekstu izbjegavanja odgovornosti i posljedica koje mogu prosteći iz takve izjave.

B. TAČKA 2A) OPTUŽNICE

1. Nečovječno postupanje

166. Optuženom Slavku Laloviću je stavljeno na teret da je u toku mjeseca avgusta 1992. godine, u tačno neutvrđene dane, dok se nalazio na obezbjeđenju zatvora za nezakonito zatvorene civile u O.Š. Miladin Radojević u Kalinoviku, zlostavljao zatočene civile na način da je najmanje jednom uskratio vodu i upotrebu wc-a zatočenim civilima,

tako što je onemogućio izlazak iz prostorije u kojoj su se nalazili, zakucavši eksere na ulazna vrata prostorije, pri tome govoreći im da mokre u ruku, čime je nečovječno postupao prema zatočenim civilima u smislu odredbe člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH.

167. Nečovječno postupanje definisano je kao a) namjerno djelo ili propust kojom se nanosi teška duševna ili tjelesna patnja odnosno povreda, ili koja predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo, a koja je b) počinjena protiv zaštićene osobe.⁷

168. Kategorija nečovječnog postupanja ne obuhvata samo djela kao što su mučenje ili hotimično nanošenje teške patnje ili teške povrede tjelesnog i duševnog integriteta ili zdravlja, nego obuhvata i druga djela koja nisu u skladu s osnovnim principom čovječnog postupanja, a posebno ona kojima se nanosi povreda osobnog dostojanstva”.⁸

169. Nema sumnje da postoji gotovo sveopšta osuda djela nečovječnog postupanja. Član 173. stav 1. tačka c) KZ BiH, Ženevske konvencije i instrumenti Ujedinjenih naroda zabranjuju nečovječno postupanje.⁹

170. Član 27. Ženevske konvencije definiše poštivanje osnovnih prava zaštićenih lica, kao i zabranu diskriminacije. “Zaštićena lica imaju pravo u svakoj prilici na poštivanje svoje ličnosti, svoje časti, svojih porodičnih prava, svojih vjerskih uvjerenja i obreda, svojih navika i svojih običaja. S njima će se u svako doba **postupati čovječno** i ona će naročito biti zaštićena od svakog čina nasilja ili zastrašivanja, od uvreda i javne radoznalosti. Žene će posebno biti zaštićene od svakog napada na njihovu čast, a naročito od silovanja, prinuđivanja na prostituciju ili bilo kojeg oblika bestidnog napada...”

171. Član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima utvrđuje da “Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju”. U predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* da bi zlostavljanje potpalo pod ovaj član “ono mora dosegnuti minimalni nivo težine”, ocjena ovog minimuma je reletivna i zavisi od okolnosti konktetnog predmeta, trajanje takvog postupanja, posljedice takvog postupanja na žrtve, a u nekim slučajevima spol, godine starosti i zdrastveno stanje žrtve.”¹⁰

172. Vijeće zaključuje da su radnjom optuženog u odnosu prema zatočenim civilima, žrtvama nanesene teške patnje, kako fizičke tako i psihičke, te da iste ispunjavaju standard zahtjevan definicijom predmetnog djela.

173. Svjedok Rukija Rogoj je u svom iskazu navela da je bila zatočena u školi „Miladin Radojević“ u Kalinoviku od 01.08.1992. godine. U učionici nije bilo ležaja, ni prostirki, te

⁷ Tužilac protiv *Naletilića i Martinovać predmet broj IT 98-34* (Pretnosno veće), 31. mart 2003, para. 246

⁸ Tužilac protiv *Blaškića IT 95-14*, (Pretnosno veće), 3. mart 2000, para. 154-155

⁹ Član 5. opšte deklaracije o pravima čovjeka, član 7. MPGPP, Evropske konvencije; Član 5. Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda; Član 5. stav 2. Američke konvencije o ljudskim pravima; Član 6. interameričke konvencije;

¹⁰ *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Presuda, Žalba br. 5310/71, 18.01.1978. godine, paragraf 162

su bili prinuđeni sjediti na podu. U početku boravka u učionici imali su slobodan pristup vodi i toaletu, sve do momenta kada optuženi Lalović to nije spriječio zakucavši ekserima vrata, koje stanje je trajalo od popodneva do jutra narednog dana.

174. Svjedok Izeta Pervan je izjavila da je u školu dovedena 01.08.1992. godine, i da je njih oko 30 civila smješteno u jednu učionicu. Među njima je bilo i bolesnih, kao i veliki broj djece. Tokom boravka u učionici vrata prostorije je jednom prilikom zakovao Slavko Lalović, kada im je i zaprijetio da ne smiju ni kroz prozor pogledati. Civili u učionici nisu imali mogućnost izlaska iz prostorije. Svjedokinja je bila decidna u svom iskazu da je to uradio Slavko Lalović. Svjedokinja je od ranije poznavala optuženog, s obzirom da su iz susjednih sela Kalinovika, te je istog i prepoznala u sudnici.

175. Svjedok Sejda Kešo je takođe svjedočila na ove okolnosti i izjavila da je od 01.08.1992. godine bila nezakonito zatvorena u prostoriji na spratu škole. U toku boravka je optuženi Lalović bez objašnjenja zakovao vrata učionoce, te su žene i djeca bili bez pristupa vodi, kao i toaletu. Na pitanje djevojčice, takođe zatočene u učionici, na koji način će vršiti nuždu, optuženi Lalović je izjavio da to rade u ruku.

176. Svjedok Džemila Redžović iako se nije izjašnjavala o osobi koja je zatvarala vrata, sjeća se da su vrata prostorije u kojoj se sa ostalim civilima bila zatočena, bila zakucana ekserima i da je to znalo potrajati po cijelu noć. Takođe je navela da za obavljanje fizioloških potrebe nisu imali ni kantu.

177. Svjedok Fadila Hatić, takođe zatvorena od 01.08.1992. godine u učionici na spratu škole „Miladin Radojević“, je opisivala uslove u kojima su civili boravili, da su bili na golom parketu spavali bez bilo kakvih prostirki. Poznato joj je da su vrata bila zakovana, ali kako je bila udaljena od ulaza, nije vidjela ko ih je zakovao, ali je od drugih osoba čula da je to uradio Slavko Lalović.

178. Odbrana se za učešće optuženog Lalovića u ovom događaju pozivala na izjavu optuženog, u kojoj je isti naveo da je vrata jednom zatvorio ali po izričitoj naredbi vođe smjene. Tom prilikom je mehanizmom tzv. „rajberom“ zatvorio vrata u cilju spriječavanja da civili posmatraju odnošenje mrtvih tijela civila koji su usmrćeni u prostorijama škole u prethodnoj noći.

179. Sud je ocjenio da se zakivanje vrata koje se optuženom stavlja na teret ne može dovesti u vezu sa situacijom koju optuženi priznaje da je radio po naredbi. Svjedoci su bili decidni u izjavama da su nakon zakucavanja vrata ekserima, ostajali u prostoriju tokom cijele noći, što se ne može dovesti u vezu sa odvođenjem leševa iz škole koje se po izjavama svih svjedoka desilo u jutarnjim satima.

180. Naime, nesumnjivo je da su civili zatočeni u prostoriji na spratu škole bili u nehumanim uslovima. Učionica je bila nesrazmjerne veličine u odnosu na broj civila koji su u njoj boravili. U pogledu ishrane, iako svjedoci ne spore da su istu dobijali, količina je bila

nedovoljna potrebama kao i neredovna.

181. Takođe, radilo se o ljetnjim mjesecima kada je potreba za vodom, uopšte tekućinom, izraženija zbog visokoh temperatura. U prostoriji je bio i veliki broj djece, koja zahtijevaju tretman prilagođen njihovim posebnim potrebama.

182. Na nehumane uslove boravka u školi, optuženi nije mogao uticati, ali je bio upoznat i svjestan problema sa kojima su se civili nosili u toku nezakonitog boravka u školi . Optuženi je znao je da će svojom radnjom koja je onemogućila civilima izlazak iz prostorije, još više otežati uslove boravka.

183. Sud našao da je optuženi Lalović počinio radnje sa direktnim umišljem, svjesno i voljno, sa nesumljivim znanjem o karakteru preduzetih radnji i posljedicama koje iz takvih radnji proizilaze. Shodno navedenom vijeće je van razumne sumnje zaključilo da u nehumanim uslovima boravka, uskraćivanje osnovnih ljudskih potreba u tim okolnostima, za šta je optuženi oglašeni krivim, predstavlja nečovječno postupanje djela iz člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH.

C. TAČKA 2 C) OPTUŽNICE

1. Zastrašivanje i teror

184. Optuženom Slavku Laloviću je u tački 2c) izmjenjenje optužnice stavljeno na teret da je u toku mjeseca avgusta 1992. godine, u tačno neutvđene dane, dok se nalazio na obezbjeđenju zatvora za nezakonito zatvorene civile u O.Š. Miladin Radojević u Kalinoviku, zlostavljao zatočene civile na način da je zastrašivao zatvorene civile tako što je držeći pištolj u ruci prijetio ubistvom djece među kojima i malodobog sina svjedokinje „S1“ i ubistvom malodobne Voloder Elvise, dok ju je majka držala u naručju, ukoliko zatvorenici ne predaju sav novac i dragocjenosti.

185. Sud je van razumne sumnje utvrdio da je optuženi protivpravnim radnjama opisanim u ovoj tački stvorio atmosferu ekstremnog strah i nesigurnost kod zatočenog civilnog stanovišta.

186. Pretresno vijeće primjećuje da izlaganje strahu predstavlja uskraćivanje temeljnog prava na ličnu sigurnost koje je priznato u svim nacionalnim sistemima i sadržano u članu 9. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i članu 5. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

187. Jasno je da je izlaganje ovakvim uslovima uticalo na zatočenike da žive u stalnom strahu da će im djeca biti ubijena ili podvrgnuta fizičkom nasilju. Ovaj strah je naročito otežan činjenicom da su se svi svjedoci, nezakonito zatvoreni civili iz osnovne škole

“Miladin Radojević”, izjasnili da ih je najviše strah bio upravo od optuženog Lalovića.

188. Sva zlodjela su se dešavala u smjeni Slavka Lalovića, te je njegovo prisustvo stvorilo atmosferu stalne neizvjesnosti. Prijetnje su upućene malodobnoj djeci u prisustvu roditelja, što je stvorilo atmosferu straha i nesigurnosti po život djece, a istovremeno je uskraćena mogućnosti da roditelji spriječe nastalo stanje a da to ne prouzrokuje teže posljedice. Navedene okolnosti su izazvale razumljivi i opravdani strah kod roditelja čija djeca su bili objekat prijetnji.

189. Na navedene okolnosti saslušani su svjedoci S1 i S2.

190. Svjedokinja S 1 je opisala događaj kada je u prostoriju u kojoj je bila zatočena sa svojim malodobnim sinom ušao muškarac sa vidnim povredama tijela, te panično tražio novac. U tom momentu je u prostoriju ušao optuženi Lalović te zaprijetio da će muškarac odvoditi svakih 5 minuta po jedno dijete na strijeljanje ukoliko se ne predaju novac i druge dragocjenosti. Tom prilikom je pokazao na maloljetnog sina oštećene S1, maloljetnog sina Zumre Kovač i na bebu Voloder Elvisu.

191. Svjedokinja S 2 je takođe prisustvovala ovom događaju, te opisala situaciju kada je optuženi pištoljem prijetio sinu Zumre Kovač pri tome govoreći „Kako da te ubijem“, te sinu oštećene S1, i maloljetnoj Voloder Elvizi.

192. Sud je u potpunosti poklonio vjeru iskazima svjedoka S1 i S2. Svjedokinje se u svojim iskazima u istrazi na identičan način posvjedočile o ovom događaju, te ih sud prihvata kao potvrdu stvarnog događaja. Takođe, obje svjedokinje su izjavile da su od optuženog Lalovića najviše strahovale, s obzirom da su sve loše događaje za vrijeme boravka u školi dovodile u vezu sa njegovim prisustvom na obezbjeđenju škole.

193. Na okolnost konstantnog straha od optuženog je svjedočila i svjedokinja „O“, navodeći da su sva zlodjela desila u vrijeme njegove smjene. Svjedok „P“ je na identičan način opisala optuženog Lalovića kao stražara kojeg se najviše plašila i za vrijeme čije smjene su civili bili izloženi nasilju. Svjedok Izeta Pervan je takođe potvrdila da je optuženi provocirao zatočene civile te da je najviše osjećala strah od njega.

194. Odbrana je osporavala učešće optuženog Lalovića u ovom djelu, ističiću da optuženi nije posjedovao pištolj te je u tom kontekstu Sud predložio i dokaz (O – 6) Akt CJB Istočno Sarajevo, Policijske stanice Kalinovik od 16.05.2011. godine da optuženi Slavko Lalović u toku 1992. godine nije posjedovao odobrenje za držanje i nošenje oružja za ličnu bezbjednost, te nije dužio službeni pištolj. Na ove okolnosti svjedočio i svjedok u replici, Tošović Radomir, koji je u svom iskazu naveo da optuženi Slavko Lalović nije imao zaduženo kratko oružje, ali svjedok nije mogao potvrditi da optuženi nije imao pištolj koji ne bi prolazio kroz evidenciju SJB Kalinovik.

195. Sud je našao da je optuženi Lalović počinio krivično djelo sa direktnim umišljajem,

svjesno i voljno, u namjeri da kod civila bošnjačke nacionalnosti izazove strah i nesigurnost sa apsolutnim znanjem o karakteru radnji koje poduzima i posljedicama koje iz takvih radnji proizilaze.

IX. OSLOBAĐAJUĆI DIO

196. Na osnovu člana 284. stav 1. takla a) optuženi Slavko Lalović je oslobođen je optužbe da je počinio krivično pravne radnje pod tačkom 2b) izmjenjenje optužnice, čime bi počinio krivično djelo Ratni zločini protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog Zakona Bosne i Hercegovine.

197. U pogledu inkriminacija za koje se optuženi Slavko Lalović tereti, vijeće zaključuje da se navedeni događaj desio na način kako je to navedeno u činjeničnom opisu optužnice. Na ovu okolnost svjedočila je oštećena "P" koja u svom iskazu navodi da je toku mjeseca avgusta 1992. godine, u periodu njenog zatočenja u osnovnoj školi "Miladin Radojević" u Kalinoviku, optuženi Slavko Lalović natjerao da trči po mokrom hodniku škole, pri tome prijeteći da će je udariti kundakom puške, te je uslijed trčanja oštećena pala u četvrtom mjesecu trudnoće, nakon čega je sutradan osjećala jake bolove i nije mogla hodati.

198. Vijeće smatra da postupanje optuženog nije uzrokovalo ozbiljnu fizičku ili duševnu bol, niti je narušen tjelesni integritet oštećene, kako to u najmanjoj mjeri traži jedno od obilježja krivičnog djela nečovječno postupanje. Naime, oštećena je izjavila da u kasnijoj trudnoći nije imala problema, i da posljedice pada nisu imale uticaja na zdravlje djeteta.

199. Sud je našao da posljedica koja je uslijedila po oštećenu "P" nije dostigla standard neophodan za opstojnost krivičnog djela za koje se optuženi tereti u ovoj tački, te je istog oslobodio optužbe.

X. ODMJERAVANJE KAZNE

200. Odlučujući o primjeni vrste i visine krivične sankcije prema optuženom, Sud je polazeći od opštee svrhe krivičnih sankcija, svrhe kažnjavanja i granica kazne propisanih zakonom za krivično djelo za koje je optuženi oglašen krivim imao u vidu sve okolnosti iz člana 48. KZ BiH koje su od uticaja da kazna u konkretnom slučaju bude veća ili manja.

201. Sud je prvenstveno cijenio oblik učestvovanja optuženog Lalovića u izvršenju krivičnog djela iz tačke 1. izreke presude, odnosno da se radilo o pomaganju u izvršenju krivičnog djela iz člana 173. stav 1. tačka e) te je Sud tu okolnost pri odmjeravanju visine kazne cijenio u smislu odredbe člana 31. svav 1. KZBiH u kojoj zakonodavac daje

mogućnost da se pomagač u odnosu na propisanu kaznu za krivično djelo može blaže kazniti.

202. Imajući u vidu da se u najtežoj inkriminaciji za koju je optuženi Lalović oglašen krivim, opisanoj u tački 1. optužnice, učešće optuženog ogledalo u svojstvu pomagača u izvršenju krivičnog djela silovanja oštećene "S4", a ne njegovog direktnog izvršioca, navedena činjenica je za ovo vijeće bila od odlučujućeg značaja prilikom donošenja odluke da se optuženom ublaži kazna ispod zakonskog minimuma.

203. Sud je nadalje cijenio da se radilo o ..., što je utvđeno provedenim psihijatrijskim vještačenjem optuženog od strane prim. dr. Zorice Lazarević. Takođe, vijeće je zaključilo da se optuženi u inkriminisanom periodu nalazio u teškoj stresnoj situaciji izazvanoj zarobljavanjem bliskog člana porodice. Naime, brat optuženog je u toku avgusta mjeseca 1992. godine bio u zarobljeništvu, čime je optuženi bio vidno pogođen. Nadalje, optuženi je porodičan čovjek, otac četvoro djece, i u teškoj materijalnoj situaciji.

204. Po ocjeni ovog vijeća, sve navedene okolnosti u svojoj ukupnosti čine osobito olakšavajuće okolnosti, te u smislu odredbe člana 49. KZ BiH, mogu predstavljati osnov za ublažavanje kazne.

205. Prilikom odmjeravanja kazne optuženom Slavku Laloviću vijeće nije našlo elemente koji bi se mogli karakterisati kao otežavajuće okolnosti.

206. Naime, vijeće je cijenio, da je i ublažena kazna u trajanju od 5 (pet) godina zatvora, srazmjerna težini predmetnog krivičnog djela i nastupjelim posljedicama, te je zaključilo da će se i ublaženom kaznom, koja je izrečena ovom optuženom, ostvariti kako svrha specijalne, tako i svrha generalne prevencije, odnosno da će se uticati na svijest građana o pogibeljnosti krivičnih djela i pravednosti kažnjavanja učinitelja.

XI. ODLUKA O PRITVORU

207. Optuženom se u skladu sa članom 56. KZ BiH u izrečenu kaznu uračunava i vrijeme koje je proveo u pritvoru, i to od 18.05.2010. godine do 15.10.2010. godine, kao i vrijeme provedeno u pritvoru po rješenju Suda broj S 1 1 K 002590 10 Kri od od 29.08.2011. godine.

XII. ODLUKA O TROŠKOVIMA KRIVIČNOG POSTUPKA

208. U skladu sa odredbom člana 189. stav 1. u dijelu presude kojom je optuženi oslobođen od optužbe, Sud je odlučio da₃₉ troškovi krivičnog postupka, te nužni izdaci i

nagrada branilaca, padaju na teret budžetskih sredstava.

209. U odnosu na osuđujući dio presude Sud je primjenom odredbi člana 188. stav 4. ZKP BiH optuženog oslobodio naknade troškova postupka, obzirom da je isti lošeg materijalnog stanja, a što jasno proizilazi iz činjenice da su čak troškovi odbrane plaćani iz budžetskih sredstava Suda. Sud je nadalje cijenio i okolnost da je optuženi otac četvero maloljetne djece, te da bi obavezivanje na naknadu troškova postupka zasigurno bila dovedena u pitanje egzistencija njegove porodice. Kod ovakvog stanja stvari Sud je i odlučio da troškovi krivičnog postupka padaju na teret budžetskih sredstava.

XIII. ODLUKA O IMOVINSKO-PRAVNOM ZAHTJEVU

210. Postupajući u skladu sa članom 198. stav 2. ZKP BiH, vijeće oštećene sa imovinsko pravnim zahtjevom upućuje na parnicu, s obzirom da se isti u toku postupka nisu izjasnili o visini svog zahtjeva, a da podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje imovinsko pravnog zahtjeva.

Zapisničar
Ilvana Hadžić

PREDSJEDNIK VIJEĆA
Sudija
Zoran Božić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog opravka presude.